

**KredEx'i investeerimisläenu- ja
liisingikäenduste mõjude hindamine**

Anne Jürgenson

Oktoober 2007

Uuring on valminud Majandus- ja Kommuni-
katsiooniministeeriumi toetusel.

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. MEETME KIRJELDUS	4
1.1 PROBLEEMI KIRJELDUS JA MEETME EESMÄRGID	4
1.2 MEETME ÜLESEHITUS JA ELLUVIIMINE	5
2. METOODIKA KIRJELDUS.....	11
3. HINDAMISTULEMUSED	15
3.1 PROGRAMMI ASJAKOHASUS	15
3.2 PROGRAMMI ÜLESEHITUS JA TÕHUSUS	17
3.3 MÕJUSUS	21
3.4 KÄITUMUSLIK LISANDUVUS JA KÕRVALMÕJUD	28
3.5 JÄTKUSUUTLIKKUS	32
4. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED.....	33
LISAD.....	37
<i>Lisa 1. KredEx garantii tootekirjeldus investeerimislauudele .....</i>	<i>37</i>
<i>Lisa 2. Väikelaenu käenduste tingimused .....</i>	<i>39</i>
<i>Lisa 3. Liisinglaenu käendus.....</i>	<i>41</i>
<i>Lisa 4. Ettevõtluse valdkonna tooted aastatel 2001-2007.....</i>	<i>43</i>
<i>Lisa 5. Investeerimislauu ja liisingikäendused, lepingute muudatustega korrigeeritud andmed 2001-2006 (maht miljonites).....</i>	<i>44</i>
<i>Lisa 6. Käenduste jagunemine krediidiasutuste lõikes.....</i>	<i>45</i>
<i>Lisa 7. 2006.a. seatud sihttaseme saavutamise käibe kasvu osas 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtete põhjal.....</i>	<i>46</i>

Sissejuhatus

2001.aastal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt loodud Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse üheks eesmärgiks on parandada väike- ja keskmise suurusega ettevõtete rahastamisvõimalusi. Selleks pakutakse muu hulgas laenu- ja liisingu käendusi, mis on käesoleva analüüsi uurimisobjektiks.

Laenu- ja liisingukäenduste mõjude hindamine on üks osa „Riiklike ettevõtluse tugimeetmete mõjude hindamise” projektist, mille raames hinnatakse ka teiste ettevõtluse toetamisele suunatud toetusprogrammide tulemusi (starditoetus, koolitustoetus, nõustamistoetus, infrastruktuuri arendamise toetus, ekspordiplaani programm ja ekspordigarantiid). Analüüsi tellijaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning teostajaks Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

Mõjude hindamise käigus püüti vastuseid leida järgmistele küsimustele:

- Kas meede on asjakohane ja hästi ülesehitatud?
- Mil määral on meetme eesmärgid täidetud, lähtudes püstitatud indikaatoritest ja nende sihttasemetest?
- Kui suur on meetme lisanduvus ja tühikoormus, st kui paljud projektid oleks ka ilma garantiita ellu viidud? Kui nad oleks sel moel ellu viidud, kas see oleks toimunud samas mahus?
- Kui tõhus on meede olnud?
- Kas meetmel on ka positiivseid või negatiivseid kõrvalmõjusid?
- Kui suur on sünergia Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse meetmetega?

Vaatluse all on aastatel 2002-2004 sõlmitud lepingud ja üksnes pikaajalised laenu- ja liisingukäendused.

Uuringu viisid läbi Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS eksperdid Anne Jürgenson ja Kadri Kuusk, intervjuud ettevõtjatega teostasid OÜ Bigbag töötajad.

1. Meetme kirjeldus

1.1 Probleemi kirjeldus ja meetme eesmärgid

Paljude arenenud riikide kogemused näitavad, et isegi kui pangandussektor ja finantsturud on hästi arenenud, esineb väikeettevõtete finantseerimisel turutõrkeid, mida põhjustavad:

- ebapiisav tagatis;
- tulenevalt väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) lühikesest tegutsemisajaloost on neile laenamine suure riskiga ning pakutavad intressimäärad kõrged;
- seoses väikeettevõtete laenude väikeste mahtudega kaasnevad pangale ebaoproportsionaalselt suured tehingukulud.

Riigi ülesanne on siinkohal parandada finantseerimisvõimaluste kättesaadavust VKEdele, korrigeerides või kompenseerides erasektori puudujääke.¹ KredExi laenu- ja liisingukäendused on üheks meetmeks, mille abil püüab riik parandada rahastamisvõimaluste kättesaadavust ettevõtetele.

Seega on KredExi laenu- ja liisingukäenduste pakkumise **eesmärgiks kapitalile ligipääsu parandamise abil ettevõtete konkurentsivõime tõstmine ja uute töökohtade loomine**². Sealjuures on oluline märkida, et KredEx toimib isetasuvana, kasutades talle eraldatud sihtkapitali, mis tegevuse lõpetamise korral kuulub tagastamisele. Täiendavaid toetusi KredExi riigilt ei saa. Neist tingimustest lähtuvalt ei võta KredEx ülemäärasteid riske, vaid käendab laenukõlblikke projekte, mida elluviivatel ettevõtetel pole piisavat tagatist.

Erinevates KredExi strateegiates (SA KredEx Strateegia 2003-2006, SA KredEx Strateegia 2004-2006, SA KredEx strateegia 2006-2009) on ettevõtluse valdkonnas püstitatud mitmeid strateegilisi eesmärke, mis on toodud tabelis 1. Kuna käesolevas analüüsis on vaatluse all 2002-2004 aastate projektid, lähtutakse eelkõige 2003. ja 2004. aastal väljatöötatud strateegiates kirjeldatud strateegilistest eesmärkidest ja indikaatoritest.

Tabel 1. Laenu- ja liisingukäenduste indikaatorid

Indikaator	Sihttase	Allikas
Laenu- ja liisingutagatiste portfelli mahu kasv	145 mln aastas (2003) 210 miljonini aastas (2006).	Strateegia 2003-2006
Väikelaenude otsetagatiste mahu	6,6 miljonini 2006. aastal (iga-aastane kasv 20%).	Strateegia 2003-2006

¹ Ettevõtlik Eesti. Eesti väike ja keskmise suurusega ettevõtete arendamisele suunatud riiklik poliitika 2002-2006. Majandusministeerium, 2002, www.mkm.ee.

² SA KredEx strateegia 2003-2006.

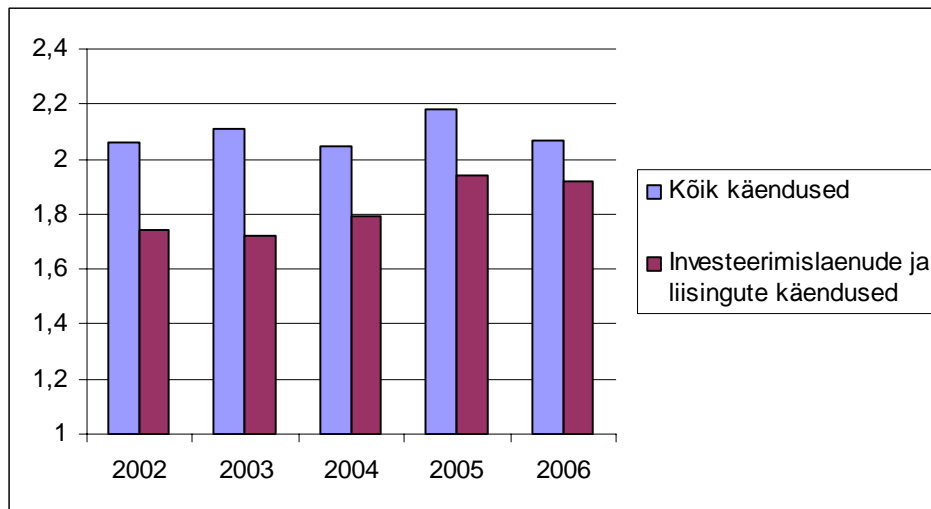
kasv		
Käenduste kasutamise aktiivsus	Vähemalt 3% Eesti ettevõtjatest on aastaks 2006 kasutanud KredExi tooteid	Strateegia 2003-2006
	Vähemalt 3% Eesti ettevõtjatest ehk 1000 ettevõtjat on aastaks 2006 kasutanud KredExi tooteid	Strateegia 2004-2006
	250 ettevõtet kasutab aastas KredExi käendusi	Strateegia 2006-2009
Säilitada mikroettevõtete suur osakaal klientide hulgas	Vähemalt 50% osakaal kõigist väljastatud taotlustest	Strateegia 2004-2006
Uute töökohtade loomine	2000 uut töökohta aastaks 2006	Strateegia 2003-2006
	1500 uut töökohta aastaks 2006	Strateegia 2004-2006
	4000 uut töökohta 2006-2009	Strateegia 2006-2009
Uued ettevõtted	150 uut ettevõtet aastaks 2006	Strateegia 2003-2006
	120 uut ettevõtet aastaks 2006	Strateegia 2004-2006
Regionaalse arengu soodustamine	-	Strateegia 2003-2006
Käibe kasv	-	Strateegia 2003-2006
	10% turu keskmisest kõrgem	Strateegia 2006-2009
Lisandväärtuse kasv töötaja kohta	30% turu keskmisest kõrgem	Strateegia 2006-2009
Ekspordikäibe osakaal käibest	30% turu keskmisest kõrgem	

1.2 Meetme ülesehitus ja elluviimine

KredExi ettevõtluse valdkonna toodete valik on aastate jooksul teatud määral muutunud (vt lisa 4). Käesoleva analüüsi seisukohalt on olulisim Euroopa Investeeringufondi (EIF) kaasgarantii lisandumine alates 2004. aastast laenu- ja liisingu käenduste puhul. Väikelaenukäendust, mida eristab tavalisest laenukäendusest selle väiksem maht, vaadatakse käesolevas analüüsis koos muude laenukäendustega.

Laenu- ja liisingukäenduste täpsed kirjeldused on toodud lisades 1-3. Aastate jooksul on teatud määral muudetud käendustasu ja lepingutasu suuruseid. Kui 2002.a. oli lepingutasu 0,5% käenduse summalt, siis alates 2004. aastast on see 1% käenduse summalt. Samas käendustasu alampiir on langenud 1,5%-lt 1,2%-le seoses EIF kaasgarantii võimalusega. Keskmise käendustasu (riskipremia) on siiski aasta-aastalt teatud määral tõusnud ja läheneb 2%-le (vt joonis 1). Käendustasu kasvu mõjutanud tegurid:

- Esimestel aastatel puudus kogemus (nt kuni 2003. aastani ei olnud ühtegi kahjujuhtumit, millega seoses oleks pidanud tegema väljamakseid), millest lähtuvalt käendustasu (riskipreemiat) kindlaks määrata. Esimeste aastate kogemuste analüüsi põhjal vaadati tasude arvestamise põhimõtted 2003.a. lõpus põhjalikult üle.
- 2005.a. tõsteti käendustasude piirmääri.
- Käendustasude kasvu pidurdas aga alates 2004. aastast käivitunud koostöö Euroopa Investeerimisfondiga (EIF). EIF võimaldab anda käendusi madalama käendustasu määraga.

Joonis 1. Keskmised käendustasud 2002-2006 (%)³

Aastatel 2002-2004 sõlmiti 299 uut investeerimislaenu käenduse ning 54 liisingukäenduse lepingut, millele ettevõtluse valdkonnas lisandus veel 180 arvelduskrediidi ja käibelaenu käenduse lepingut. 2003. aastal väljaantud käenduste maht vähenes, hiljem aga mahud taastusid ning investeerimislaenude käenduste osas toimus 2006. aastal märgatav kasv. Neid kõikumisi on KredExi töötajate hinnangul põhjustanud järgmised tegurid:

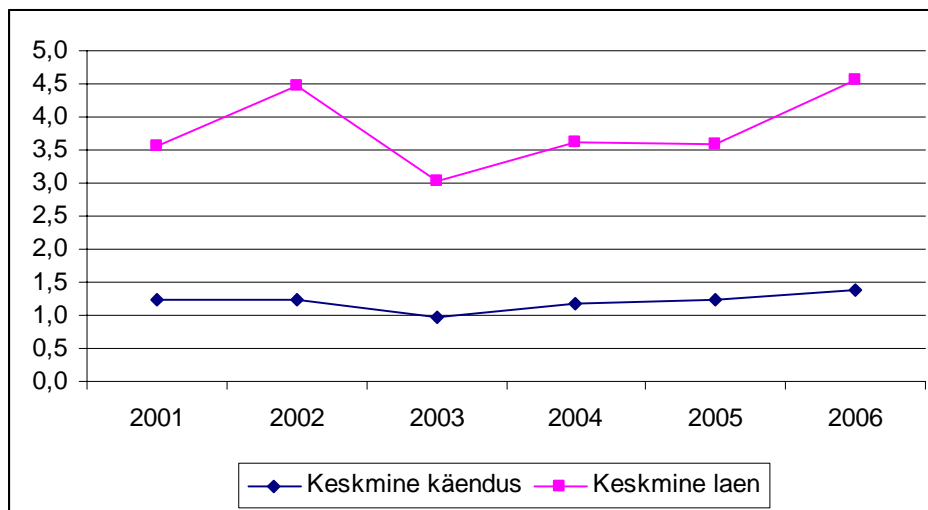
- 2002.a. tõusis lepingute arv seoses suure nõudlusega toiduainetetööstuses, kus ettevõtted viisid oma tootmist vastavusse EL nõuetega. Seega 2003.a. aset leidnud kahanemist võiks pigem nimetada olukorra stabiliseerumiseks.
- 2006.a. tõus on tingitud üldisest soodsast majanduskliimast ja laenuturu aktiveerumisest.

³ Allikas: KredEx.

Tabel 2. Väljaantud uued investeerimislaenu ja liisingikäendused aastatel 2001-2006 (maht miljonites)⁴

	Investeerimislaen			Liising			Investeerimislaen ja liising kokku		
	Uute lepingute arv	Laenu summa	Käenduse summa	Uute lepingute arv	Laenu summa	Käenduse summa	Uute lepingute arv	Laenu summa	Käenduse summa
2001	60	197	78	0			60	197	78
2002	104	273	129	22	129	27	126	402	156
2003	85	176	88	12	23	7	97	199	95
2004	110	236	133	20	81	19	130	317	152
2005	110	254	143	20	46	16	130	300	159
2006	157	509	220	13	28	11	170	537	231
Kokku	626	1645	791	87	307	80	713	1952	871

Tabel on ebatäpne nende lepingute osas, mille puhul on käenduse- ja laenumahte hilisemate lepinguparandusega muudetud. Neid muudatusi arvesse võttes oli kogu laenusumma 2006. a. lõpuks pisut suurem (1995 mln krooni) ja käenduste summa väiksem (836 mln krooni) (vt täpsemalt lisa 5). Seega on aastate jooksul laenu ja käenduse mahu suhe muutunud; käenduse mahu osakaal laenu mahust on langenud (vt ka joonis 2). Kuna käenduse maht sõltub eelkõige pankade reeglitest ja otsustest, kajastab käenduse osakaalu vähenemine laenumahust ilmselt nii pankade muutunud laenupoliitikat kui ka ettevõtete tagatiseprobleemide leevenemist.

Joonis 2. Keskmise laenu (liisingu) ja käenduse suurus aastatel 2001-2006 (mln krooni)⁵

18% aastatel 2002-2004 uusi lepinguid sõlminud klientidest on korduvad kliendid, st et nad sõlmisid sel perioodil 2 või rohkem investeerimislaenu- või liisingu käenduslepingut KredExiga. Seega kliente oli neil aastatel kokku 320.

⁴ Allikas: KredEx.

⁵ Allikas: KredEx.

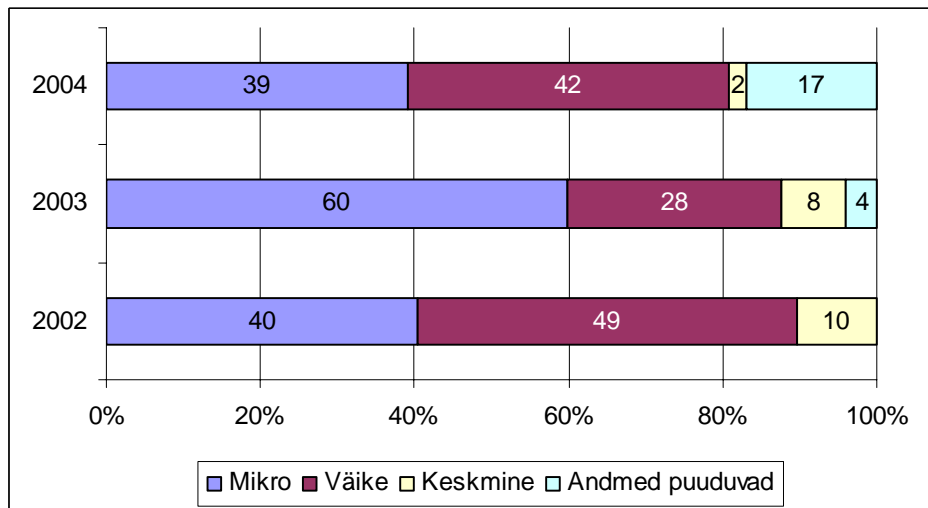
Aastate jooksul on negatiivse vastuse saanud taotluste arv vähenenud. KredExi hinnangul on selle taga õppimisprotsess pankades – tänaseks tajuvad pangad paremini, missugused projektid saavad KredExist heakskiidu.

Tabel 3. Negatiivsete vastuste osakaal kõigist taotlustest, 2002-2004⁶

	Investeeringislaen			Liising			Investeeringislaen ja liising kokku		
	Uute lepingute arv	Eitused	Eituste %	Uute lepingute arv	Eitused	Eituste %	Uute lepingute arv	Eitused	Eituste %
2001	37	13	27				37	13	27
2002	104	30	22	22	2	8	126	32	22
2003	85	19	18	12	2	14	97	21	18
2004	110	9	8	20	3	13	130	12	8
2005	110	9	8	21			131	9	8
2006	157	6	4	11			168	6	4
Kokku	603	86	13	85			689	86	13

Veidi alla poolte klientidest on mikro- ja üle 80% mikro- ja väikeettevõtted. 2003. aastal oli mikroettevõtete osakaal ettevõtete arvust küll juba ligi 60%, kuid 2004. aastal kukkus see taas 2002. aasta tasemele. Liisingukäenduste puhul on mikro- ja väikeettevõtete osakaal väiksem kui laenukäenduste puhul.

Joonis 3. Laenu- ja liisingukäenduste klientide jagunemine ettevõtte suurusgruppide lõikes (2002-2004), %⁷

Alustavate ettevõtete (asutatud lepingu sõlmimise aastal või sellel eelnenud aastal) osakaal klientuuri hulgas on aasta-aastalt kasvanud. Kui 2002.a. moodustasid alustavad

⁶ Allikas: KredEx.

⁷ Allikas: KredEx. 26 (7%) käendust kasutanud ettevõtte puhul andmed ettevõtte suurusgruppi kohta KredExi andmebaasist puuduvad.

ettevõtted lepingute sõlmijatest 28%, siis 2003. aastal oli nende osakaal juba 31% ja 2004.aastal 38%. Kokku toetati neil aastail 111 alustavat ettevõtet.⁸

Tegevusalade lõikes on käenduse kliendid suhteliselt hajutatud. Kõige enam on hulgi- ja jaekaubandusettevõtteid, mis kajastab nende suurt osakaalu kogu Eesti ettevõtetest.

Tabel 4. Laenu- ja liisingikäenduste klientide jagunemine ettevõtte suurusgruppide tegevusalade lõikes (2002-2004)⁹

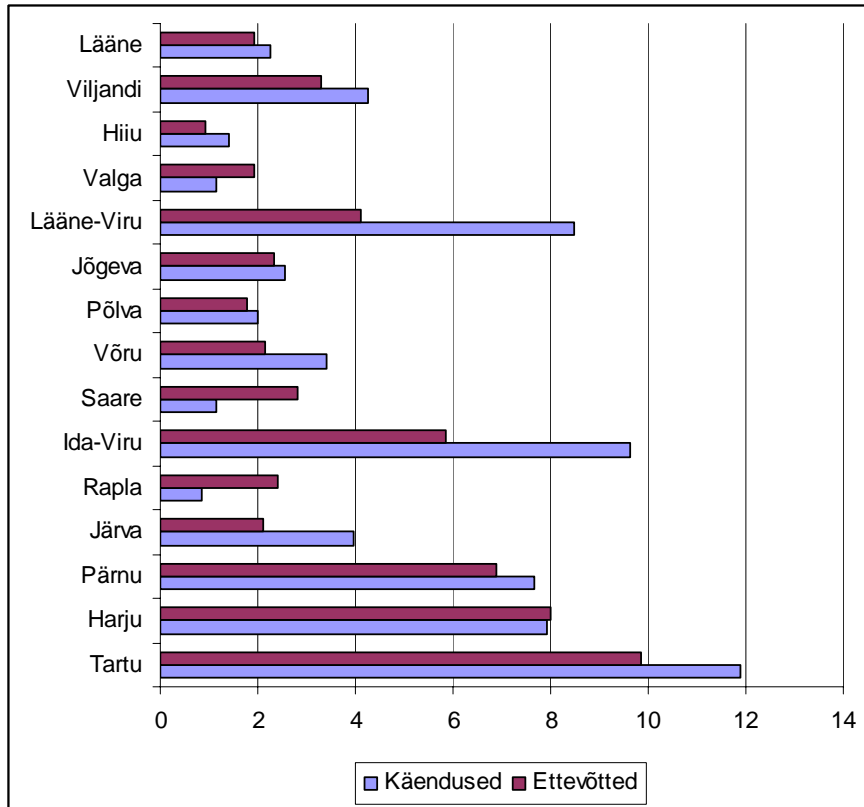
Ettevõtte tegevusala	Laen	Liising	Kokku	Kokku %
Andmed puuduvad	4	0	4	1
Toiduainete, jookide ja tubakatoodete tootmine	26	10	36	10
Tekstiili ja tekstiiltoodete tootmine;	13	1	14	4
Puidutöötlemine ja puuttoodete tootmine	37	4	41	12
Paberi ja paberitoodete tootmine; kirjastus	2	6	8	2
Kemikaalide, keemiatoodete ja keemiliste kiudude tootmine	4	1	5	1
Kummi- ja plasttoodete tootmine	4	1	5	1
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	2	0	2	1
Metalli ja metalltoodete tootmine	14	5	19	5
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	2	1	3	1
Elektri- ja optikaseadmete tootmine	2	0	2	1
Transpordivahendite tootmine	1	0	1	0
Mujal liigitamata tootmine (sh mööbel)	15	3	18	5
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	9	0	9	3
Ehitus	6	3	9	3
Hulgi- ja jaekaubandus	54	9	63	18
Hotellid ja restoranid	39	3	42	12
Veondus, laondus ja side	11	1	12	3
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	9	2	11	3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	13	0	13	4
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	29	4	33	9
Haridus	3	0	3	1
Kokku	299	54	353	100

Maakondade lõikes on enim käendusi kasutanud Tallinna ettevõtted, kelle osakaal moodustab käenduse klientidest 31%. Arvestades aga, et Tallinnas asub 44% Eesti ettevõtetest, on nende 31%-line osakaal käenduse klientide hulgas tagasihoidlik, mis ilmselt viitab tõsiasjale, et Tallinna ettevõtetel on tagatisega suhteliselt vähem probleeme. Aktiivseimad käenduste kasutajad on Tartu, Lääne-Viru ja Ida-Viru maakondades.

⁸ Äriregistri andmebaas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel; KredEx-i andmebaas.

⁹ Allikas: KredEx.

Joonis 4. Laenu- ja liisingukäenduste klientide jagunemine ettevõtete asukoha lõikes, va Tallinn (2002-2004), % ¹⁰

¹⁰ Allikas: KredEx; Eesti Statistikaamet.

2. Metoodika kirjeldus

Tagasiside kogumiseks viidi kõigi kasusaajate hulgas läbi veebiküsitlus ning lisaks 17 intervjuud ettevõtetega ning 3 intervjuud pangaesindajatega (Hansapank, Ühispank ja Nordea Pank). Lisaks toimusid kohtumised KredExi töötajatega.

Veebiküsitluses osales 46 ettevõtet, mis on 14% protsenti kõigist 2002-2004 pikaajalisi investeerimislau- või liisingukäenduse lepinguid sõlminud ettevõtetest (320 ettevõtet sõlmis 353 lepingut). Vastajate hulgas on 4 enne küsimustiku lõppu küsimustiku täitmise katkestanud ettevõtet. Kuna nad olid enne katkestamist paljudele olulistele küsimustele vastused andnud, neid vastanute seast välja ei jäetud. Seetõttu küsimustele vastanute arv pisut varieerub ja selguse mõttes iga küsimuse juures märgitud ka sellele vastanute arv.

Küsitluses osalenute osakaal on suhteliselt madal, kuna kõigile sel perioodil käendust kasutanud ettevõtetele kutseid osalemiseks ei saadetud. Küsitlusest jäid välja:

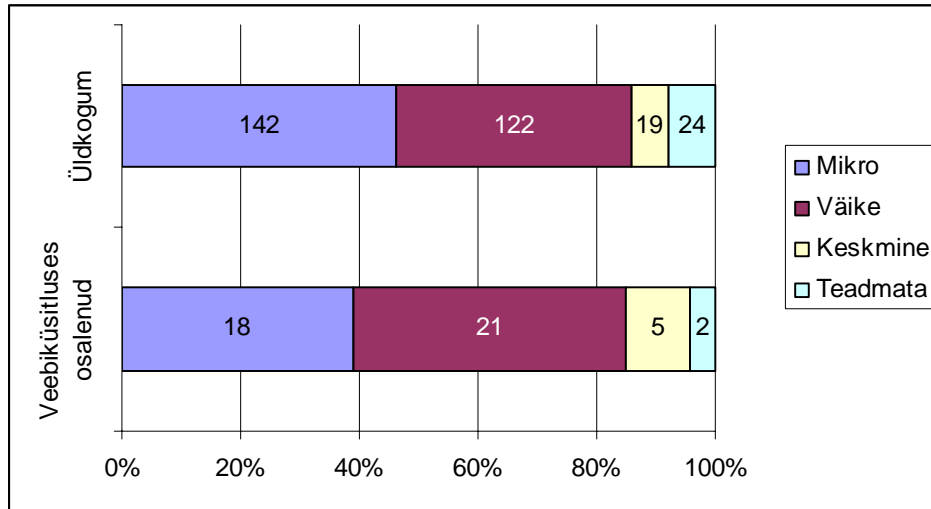
- 35 ettevõtet, kelle kontakte ega nimesid veebiküsitluse läbiviimise ajal uuringu teostajatel ei olnud.
- Lisaks 25 pankrotis või makseraskustega ettevõtet, kelle kontakte ega nimesid uuringu teostajatel ei olnud.
- 62 ettevõtet, kelle e-posti aadresse ei suudetud leida.

Seega saadeti kasusaajatele välja 219 küsimustikku ning neist vastas 21% (46 vastust). Üheks teguriks madala vastajate protsendi taga on ettevõtetes käendusprojektiga tegelenud inimeste nimede ja kontaktandmete puudumine. Sageli saadeti kutse küsitluseks osalemiseks ettevõtte üldaadressile, kust see ei pruukinud õige inimeseni edasi jõuda.

11% veebiküsimustikule vastanutest (6) olid kasutanud liisingu- ja 89% investeerimislaua käendust (40).

Võrreldes üldkogumiga olid suuremad ettevõtted pisut enam esindatud kui väiksemad. Ilmselt paljud ettevõtted, kelle e-posti aadresse ei suudetud leida, olid mikroettevõtted.

Joonis 5. Veebiküsitluses osalenute ja üldkogumi jaotus ettevõtte suurusgruppide lõikes (%)

Alustavad ettevõtted moodustasid 33% vastanutest, mis on pisut kõrgem, kui alustavate ettevõtete osakaal üldkogumist (22%).

Alljärgnevatel tabelitel on toodud veebiküsitluses osalenute jaotus võrreldes üldkogumi jaotusega maakondade ja tegevusalade lõikes.

Tabel 5. Veebiküsitluses osalenute ja üldkogumi jaotus maakondade lõikes (%)

Maakond	Üldkogum	Veebiküsitluses osalenud
Tartu	11,9	17,4
Harju	7,9	13,0
Pärnu	7,6	10,9
Järva	4,0	10,9
Rapla	0,8	0,0
Ida-Viru	9,6	4,3
Saare	1,1	4,3
Võru	3,4	0,0
Põlva	2,0	0,0
Jõgeva	2,5	0,0
Lääne-Viru	8,5	4,3
Valga	1,1	0,0
Hiiu	1,4	0,0
Viljandi	4,2	4,3
Lääne	2,3	4,3
Tallinn	31,4	26,1

Tabel 6. Veebiküsitluses osalenute ja üldkogumi jaotus ettevõtte tegevusalade lõikes

Tegevusala	Veebiküsimustikule vastanud		Üldkogum	
	Vastanute arv	%	Vastanute arv	%
Andmed puuduvad	0	0	4	1
Toiduainete, jookide ja tubakatoodete tootmine	1	2	36	10
Tekstiili ja tekstiiltoodete tootmine;	1	2	14	4
Puidutöötlemine ja puittoodete tootmine	3	7	41	12
Paberi ja paberitoodete tootmine; kirjastus	3	7	8	2
Kemikaalide, keemiatoodete ja keemiliste kiudude tootmine	1	2	5	1
Kummi- ja plasttoodete tootmine	1	2	5	1
Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine	1	2	2	1
Metalli ja metalltoodete tootmine	4	9	19	5
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	1	2	3	1
Elektri- ja optikaseadmete tootmine	0	0	2	1
Transpordivahendite tootmine	0	0	1	0
Mujal liigitamata tootmine (sh mööbel)	4	9	18	5
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	1	2	9	3
Ehitus	1	2	9	3
Hulgi- ja jaekaubandus	12	26	63	18
Hotellid ja restoranid	5	11	42	12
Veondus, laondus ja side	2	4	12	3
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	2	4	11	3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	2	4	13	4
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	1	2	33	9
Haridus	0	0	3	1
Kokku	46	100	353	100

Lisaks kasutati Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) vahendusel Äriregistri andmeid ettevõtete registreerimisaasta, käibe ja töötajate arvu kohta. Paljude ettevõtete vastavad andmed MKMile edastatud andmebaasis aga puudusid. Peamised põhjused:

- Vead ettevõtete poolt esitatud andmetes (näiteks tulud-kulud ei võrdu kasum). Probleem ei pruukinud puudutada käivet, kasumit jms andmeid, aga vea korral ei sisestatud andmebaasi ka neid andmeid.
- Lisaks võib olla põhjuseks see, et ettevõtte ei esitanud aruannet üldse või ei olnud sel hetkel, mil ministeerium andmed küsis, antud ettevõtte andmeid andmebaasi sisestatud.
- Ettevõtte on registrist kustutatud või kustutamisel.

Nii on andmed ettevõtte käibe kohta puudulikud 56 (17,5%) käendust kasutanud ettevõtte puhul (320st ettevõttest). Üksikute aastate kohta olid käibeandmeid olemas küll enamatel ettevõtetel, kuid kasvumäärade arvutamise seisukohast oli vajalik terve aegrea (2001-2005) olemasolu. Neist 56st on 6 FIET ja 21 kohta on teada, et nad on registrist

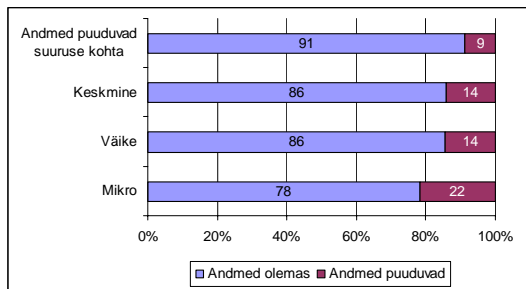
kustutatud, likvideerimisel või pankrotis (valdavalt 2002.a. ja mõned üksikud 2003.a. käendust kasutanud ettevõtted). Ülejäänud 30 kohta informatsioon puudub, kuid suure tõenäosusega on neist samuti suur hulk kas registrist kustutatud või kustutamisel, (põhjuseks pankrot, ühinemine teise ettevõttega, likvideerimine jne).

260st ettevõtetest, kelle kohta käibeandmed on olemas, on 27% oma tegevust alustanud hiljuti ja seetõttu ei ole nende kohta kõiki andmeid aastatest 2001-2005.

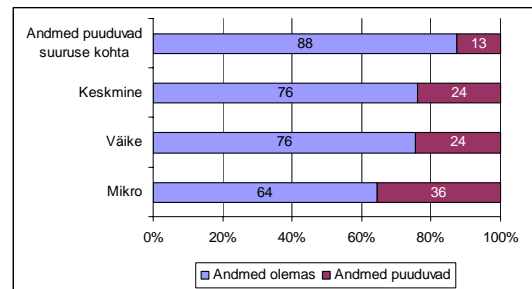
Ilmneb, et andmed puuduvad eelkõige väiksemate ettevõtete kohta (joonis 6), millega tuleb hilisemas analüüsis arvestada. Lisaks moodustavad 34% ettevõtetest, kelle andmed on puudulikud, kahjujuhtumid.

Töötajate arvu kohta on andmed veel puudulikumad, vajakajäämisi on 92 ettevõtte kohta (29%), kelle hulgast 21 on registrist kustutatud. Taas on mikroettevõtete andmed keskmisest puudulikumad (joonis 7).

Joonis 6. Käibeandmete olemasolu ettevõtte suurusegruppide lõikes¹¹

Joonis 7. Andmete olemasolu töötajate arvu kohta ettevõtte suurusegruppide lõikes¹²

¹¹ Äriregistri andmebaas, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel; KredEx-i andmebaas. Andmed ettevõtte suurusegrupi kohta puuduvad KredExi andmebaasis 26 (7%) käendust kasutanud ettevõtte kohta.

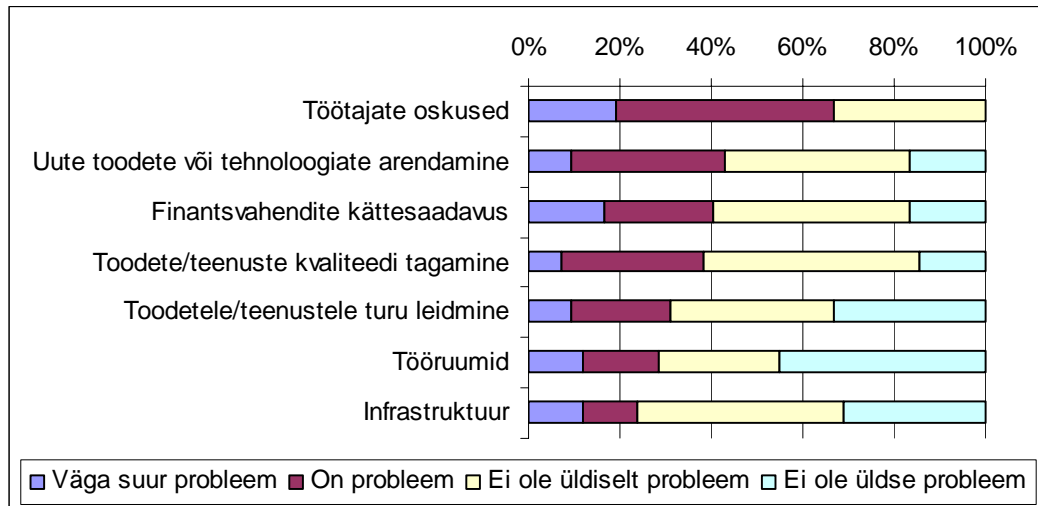
¹² Äriregistri andmebaas, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel; KredEx-i andmebaas. Andmed ettevõtte suurusegrupi kohta puuduvad KredExi andmebaasis 26 (7%) käendust kasutanud ettevõtte kohta.

3. Hindamistulemused

3.1 Programmi asjakohasus

Rahastamisvõimaluste leidmine ei ole Eesti ettevõtetele enam nii suureks probleemiks kui mõned aastad tagasi. Kui 2003.a. pidas 34% väike- ja keskmise suurusega ettevõtetest finantseerimisvõimaluste kättesaadavust oluliseks arengutakistuseks, siis 2005.a. oli neid vaid 21%¹³. Ka käesoleva uuringu raames veebiküsitluses osalenud ettevõtetelt küsiti viimase aasta jooksul ettevõtte arengut takistanud tegurite kohta ning ülekaalukalt olulisim oli töötajatega seotud probleematika. Rahastamisvahendite nappus on kolmandal kohal.

Joonis 8. Arengutakistused viimase aasta jooksul, % (n=42)¹⁴

Ilmselt on selle taga nii pankade poolt pakutavad soodsamad laenuitingimused kui ettevõtete enda paranenud investeerimisvõimekus. Majanduskonjunkturi halvenedes vajavad ilmselt mitmedki praegu omal käel hakkama saavad ettevõtted taas KredExi tuge.

Lisaks näitasid eelpool toodud andmed väljastatud käenduste mahu kohta, et nõudlus käenduste järgi on pigem kasvanud kui kahanenud. Nii pankade kui KredExi töötajad kinnitasid, et üldine laenuturu aktiveerumine on toonud kaasa ka suurema nõudluse KredExi toodete järgi ning selle mõju ületab kinnisvara hindade tõusust tulenevat nõudluse vähenemist. Seega on KredExi tooted jätkuvalt asjakohased, vaatamata muutunud olukorrale laenuturul.

¹³ Eesti väike ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumus, EMOR, 2003; Eesti väike ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumus, Saar Poll OÜ, 2005.

¹⁴ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

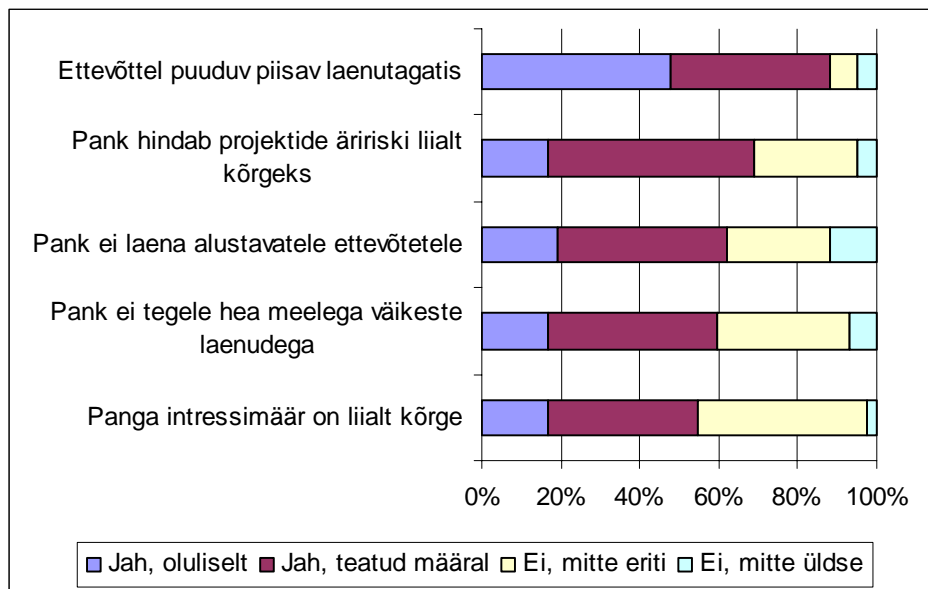
Lisaks on ettevõtteid, kellel sõltumata majanduskonjunkturist ja laenuturu olukorrast laenusaamiseks tagatise napib. Hiljuti kinnitatud uues ettevõtluspoliitikas tuuakse välja kolm ettevõtete gruppi, kelle vajadustele vastavaid rahastamisvõimalusi turg täna piisavalt ei paku:¹⁵

- Alustavad ettevõtted, kelle hulgast 67% nimetavad rahastamisvõimaluste leidmist kõige suuremaks takistuseks, mida tuli alustades ületada.
- Kiiresti kasvavad ettevõtted, kelle investeeringuvajadus on suur,
- Väga kõrge riskiastmega ning suhteliselt suure finantseerimisvajadusega ettevõtted.

Neist kahe esimese grupi probleeme aitavad leevendada ka KredExi käendused.

Laenusaamise kõige suuremaks takistuseks peetaksegi tagatise nappust, kuigi paljude ettevõtete tagatisprobleemid leevenesid koos kinnisvara hindade tõusuga.

Joonis 9. Laenusaamise takistused (n=42)¹⁶

KredExi mõjuindikaatorid rõhutavad sihtgruppidega alustavaid ja vähemarenenud piirkondades tegutsevaid ettevõtteid. Vestlustest pangatöötajatega selgus, et pankade valmisolek rahastada **alustavate ja väikeettevõtete** projekte on kasvanud. Seda kinnitavad ka suurte pankade alustavatele ettevõtjatele suunatud mahukad reklaamikampaaniad. Samas tuleb arvestada, et sageli pakutakse alustavate ja väikeettevõtete laene eraisiku laenudega sarnastel tingimustel, isikliku vara tagatisega. Teatud määral on siiski kergemaks muutunud ka ilma kinnisvara tagatiseta, äriplani põhjal laenusaamine.

¹⁵ Eesti Ettevõtluspoliitika 2007-2013, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, www.mkm.ee.

¹⁶ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

Näide 1.

Ühispank on välja töötanud eraldi **väike- ja keskmise ettevõtte laenu**. See on lihtne ja kiire laenusaaamise võimalus, mille tagamiseks kasutatakse kombineerituna eraisiku ja KredExi (või Maaelu Edendamise Sihtasutuse) käendusi (vajadusel lisaks kinnisvara). Seega on KredExi käendus kohe tootetingimustesse sisse kirjutatud ja vajadust selle järgi ei hinnata iga kliendi jaoks eraldi.

Laenu suurus on 30 000 – 500 000, intressimäär 12% ning laenu tähtaeg 5 aastat. Selle toote puhul sisaldab intressimäär kohe ka juba KredExi käendustasu.

Allikas: www.seb.ee, intervjuu Kristiina Kruusiga Eesti Ühispankast.

Pangatöötajate kinnitusel on aga **maapiirkondades asuvad ettevõtted** teistega võrreldes jätkuvalt paremal positsioonil. Nende kinnisvara hinnad ei ole tõusnud linnades toimunud hinnatõusuga samas tempos ning sageli ei ole tootmishooned neis piirkondades likviidsed. Seetõttu on põhjendatud ka liisingu- ja laenukäenduste programmide alaeesmärgina regionaalse arengu soodustamine.

Käenduste väljaandmine on olnud nõudluspõhine ja KredEx regionaalse arengu soodustamiseks vastavaid eelistusi pole teinud, mistõttu kajastab väljastatud käenduste jaotus tegelikku turunõudlust. Seega, kuna Tallinna ettevõtete nõudlus on olnud suhteliselt madal võrreldes nende suure osakaaluga Eesti ettevõtetest, näitab seegi käenduste olulisust just vähemarenenud piirkondade ettevõtetele.

3.2 Programmi ülesehitus ja tõhusus

Programmi tingimustes hindamise käigus suuri probleeme ei leitud. Käendustasu ja käenduse taotlemise protseduurid on kujundatud moel, mis ei põhjusta suurt tühikoormust¹⁷ (vt hinnanguid lisanduvusele alaptk. 3.3). Pankade kinnitusel soovivad nad klientidel kasutada käendust vaid juhul, kui vastasel korral leping sõlmimata jääks. Käenduste kasutamist ilma mõjuva põhjuseta piiravad järgmised asjaolud:

- Käenduse kasutamine teeb laenu või liisingu ettevõtjale riskipremia ja lepingutasu võrra suuremaks. Samas ei peeta käendustasu ka nii kõrgeks, et see piiraks käenduste kasutamist tõelise vajaduse korral. Üksnes 15% (7 vastanut 46st) veebiküsitluses osalenuist ei olnud pakutavate tingimustega rahul. Neist pooled (3) leidsid, et käendustasu oli liiga suur või teised, et käenduse maht oleks võinud olla suurem (3) ja taotlusprotsess kiirem (2). Intervjueeritud 17 ettevõttest pidasid käendustasu kalliks 5 ettevõtet, 8 leidsid, et hind on normaalne või isegi soodne ja 4 vastanut ei omanud arvamust.
- Kuigi käenduse tingimused ei ole väga keerulised, on KredExi kasutamine pankade jaoks siiski erandlik. KredExit kasutatakse hinnanguliselt vaid mõne protsendi ettevõtete laenu- ja liisingulepingute puhul ning ühe panga kliendihalduri kohta teeb see mõne üksiku lepingu aastas (kuigi ühed

¹⁷ Tühikoormus (*deadweight*) – väljundid, mis oleks loodud ka ilma toetuseta.

kliendihaldurid on aktiivsemad KredExi kasutajad kui teised). Seega, kuna tegemist pole igapäevase tööga, tuleb iga juhtumi puhul tingimused meelde tuletada. Ja kuna laenuandmine toimub suurtes pankades nõ konveiermeetodil, siis on eranditega tegelemine tülikas ja toob kaasa vigu (nt ettevõtte ei vasta siiski käenduse tingimustele).

- Juhul, kui klient on korra käendust saanud ja soovib hiljem teisi panga teenuseid kasutada, peab pank teatud juhtudel KredEx-it sellest teavitama. Jällegi ei ole mitte teavitamine iseenesest keerukas, vaid meelespidamine, missuguste klientide ja olukordade puhul tuleb teavitada ja missuguste puhul mitte.
- Kahjujuhtumi korral peab pank realiseerima kõigepealt kõik muud tagatised ja KredEx-il on kohustus hüvitada kahjud hiljemalt kahe aasta pärast, st et panga jaoks võib see kaasa tuua suhteliselt pika viivituse.

Puudulik on aga **monitooringusüsteem**, mis on eelduseks, et eesmärkide saavutamise hindamist oleks võimalik teostada. Mõnel juhul on puudu indikaatorid (nt millega mõõta regionaalse arengu soodustamist). Kui on olemas eesmärkide täitmist kirjeldavad indikaatorid, siis mõnel juhul ei ole määratud sihttasemeid. Näiteks ei ole uute loodavate töökohtade ja ettevõtete sihttasemeid konkreetsete toodete (nt eraldi lühiajalised ja pikaajalised laenukäendused) lõikes välja toodud, mis käesoleva analüüsi puhul raskendas tulemuste hindamist, kuna tellija soovib informatsiooni just üksikute toodete (pikaajalise laenu- ja liisingukäendused), mitte kõigi laenukäenduste kohta (välja jäid lühiajalised laenukäendused). Isegi kui sihttasemed on määratud, pole vahel võimalik leida andmeid, et nende saavutamist hinnata (nt prognoosid töökohtade loomise ja käibe kasvu osas pole andmebaasi sisestatud, ekspordikäibe andmeid Äriregistri andmebaas ei sisalda). Puudusid andmed ka käenduse abil soetatud varade kohta (seadmed, kinnisvara jne), mida tänaseks küll juba kogutakse ning väljastatud laenu intressimäära kohta.

Teiseks **probleemiks on eesmärkide puudulik arvesse võtmine käenduste jagamisel** (st ei eelistata alustavaid ja mikroettevõtteid, ettevõtteid, kes loovad enam uusi töökohti või kelle toetamine aitaks kaasa regionaalse arengu soodustamisele). KredExi töötajate sõnul pole projektide hindamisprotsessis majandusliku tasuvuse kõrval (või selle arvelt) teiste aspektide (sotsiaalsed aspektid, nt regionaalse arengu tasakaalustamine) arvesse võtmine põhjendatud. Põhjuseks tuuakse asjaolu, et KredEx on isemajandav ja tegutseb kommertsalustel, mistõttu ei ole tema sihiks riskantsemate, vaid eelkõige tasuvate projektide toetamine, kus on probleemid üksnes tagatisega. Lisakriteeriumide arvestamist projektide valikul pole nõudnud ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kelle haldusalas KredEx tegutseb. Seega on eesmärgid uute töökohtade, ettevõtete loomise ja sotsiaalse arengu soodustamise osas pigem prognoosid selle kohta, milliseks nõudlus võiks kujuneda, kui eesmärgid, mille poole teadlikult püüeldakse.

Selgub, et vaatamata vastavate eelistuste puudumisele käenduste hindamisprotsessis, on nõudluspõhine käenduste jagamine toonud kaasa **soovitud sihtgruppide toetamise**:

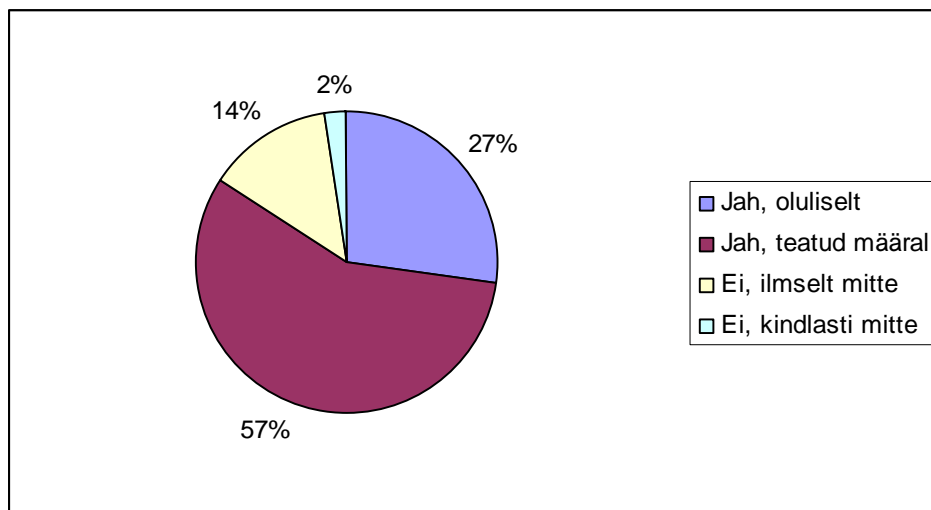
- Eesmärgiks oli toetada ettevõtluskäenduste kaudu aastaks 2006 120 (varasem eesmärk 150) alustavat ettevõtet. Täpsustatud polnud aga eesmärki erinevate käenduse liikide lõikes. Siiski võib öelda, et aastatel

2002-2004 111-le alustavale ettevõttele antud investeerimislaenu – ja liisingikäendust (vt alaptk 1.2) tähendab eesmärkide täitmist ja viib ilmselt nende ületamiseni (eriti kui arvestada, et aastate lõikes on alustavate ettevõtete osakaal kasvanud).

- Mikroettevõtete osakaal oli aastatel 2002-2004 45%, kõikides aastate lõikes 40 ja 60% vahel (vt alaptk 1.2). Seega on peaaegu täidetud eesmärk säilitada mikroettevõtete 50%-line osakaal kõigi käenduslepingute hulgas.
- Regionaalse tasakaalu ühtlustamise osas indikaatorit püstitatud ei ole, mistõttu on ka hinnangu andmine keerukas. Kui arvestada aga, et kõigist Eesti ettevõtetest asub Tallinnas 51-52% tegutsevatest ettevõtetest¹⁸ ja KredExi käenduste puhul on Tallinna osakaal 33-39%, võib öelda, et vähemalt selles osas on KredEx soodustanud regionaalset arengut.

Siinkohal tuleb märkida, et alates 2006.aastast mikro- ja alustavate ettevõtete suurt osakaalu ega regionaalse arengu ühtlustamist enam eesmärgiks pole seatud. Enam pööratakse tähelepanu just ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele ja seega on sihtgrupiks pigem suure kasvupotentsiaaliga ettevõtted, mida kirjeldavad ka uued indikaatorid (käibe kasv 10% ja ekspordikäibe kasv 30% turukeskmisest kiirem, turu keskmisest 30% suurem lisandväärtus). Veebiküsitlusest ilmses, et siiani enamus käendust saanud ettevõtteid on kasvavad ettevõtted, kelle tulevikuplaanid ei ole siiski väga ambitsioonikad (joonis 10), mis tähendab, et uute eesmärkide saavutamiseks tuleb ilmselt teha tööd suure kasvupotentsiaaliga ettevõtete kliendigrupi suurendamiseks.

Joonis 10. Kasvuplaanid tulevikus (n=44)¹⁹

Programmi tõhusust kirjeldab ka selle **katvus** (*coverage*) – kui suure osani sihtgrupist on suudetud jõuda. Suuremate pankade hinnangul moodustavad KredExi käendusega laenu- ja liisingulepingud vaid mõne protsendi kõigist ettevõtete laenu- ja liisingulepingutest. Ilmselt, kui jätta välja laenud, mis on antud ettevõtetele, mis KredExi käenduste puhul on

¹⁸ Maksu- ja Tolliameti andmed, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel.

¹⁹ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

väljastatud (nt kinnisvaraarendus, suured ettevõtted, finantsasutused), oleks see osakaal pisut suurem. Siiski võib järeldada, et KredExi käendused puudutavad suhteliselt **väikest turuosa**. Samas on KredEx saavutatuga rahul - käenduste mahu osas on toimunud plaanide ületamine. Eesmärk oli saavutada iga-aastane 210 miljoni suurune käendusportfelli maht (kõik käenduste liigid kokku) aastaks 2006. See eesmärk on täidetud juba ainuüksi investeerimislaenu ja liisingukäendustega.

Lisaks seati KredExi strateegias aastateks 2003-2006 eesmärgiks, et 2006. aastaks on ettevõtluskäendusi kasutanud 3% Eesti ettevõtetest. Hiljem täiendati, et see on ligikaudu 1000 ettevõtet. Tegelikult oli 2006.a alguseks kasutanud ettevõtluskäendusi 766 ettevõtet²⁰ ja 2006.a lõpuks 1011 ettevõtet. Seega täideti eesmärk aastase hilinemisega. Käenduste arvu pisut madalam tase prognoosituga on eelkõige prognoosi viga, mis tuleneb pikaajaliste prognooside tegemise keerukusest - aastate jooksul on laenurahaga seotud vara liik muutunud (nt kinnisvara seadmete asemel), mis on kaasa toonud ka projektide mahu tõusu.

Programmi elluviimise seisukohalt on pankade roll ülioluline, kuna tavaliselt jõutakse KredExi käenduste kasutamiseni just panga soovitusel-nõudmisel (91% veebiküsitlusele vastanutest). Vaid üksikud ettevõtjad on sellest võimalusest enne panga poole pöördumist teadlikud olnud või sellega kohe panka pöördudes arvestanud. Viimaste teadmised pärinevad sõpradelt-tuttavatelt, KredExist, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest, maakondlikust arenduskeskusest või konsultandilt. KredExi strateegias aastateks 2003-2006 on rõhutatud turunduse puhul nii tööd lõpptarbijaga (krediidi võtja) kui krediidiandjaga,²¹ kuid viimasele pööratakse enam tähelepanu. Palju sõltub KredExi töötajate sõnul igast kliendihaldurist personaalselt – ühed soovivad KredExi käenduste kasutamist sagedamini kui teised. Viimane põhjustab ilmselt ettevõtjatele ebavõrdsed võimalusi.

KredExi käendused ei vähenda isikliku vara kasutamist ettevõtluslaenude tagatisena. Kuna KredExi käendus katab kuni 75% laenust, peab ettevõtte 25% ulatuses leidma mõne muu tagatise, mis sageli on olnud isiklik vara. 64% veebiküsitluses osalenuist kasutas KredExi käenduse kõrval ka isiklikku käendust või tagatisena isiklikku vara. Samuti ütlesid 8 17st intervjuueeritud ettevõttest, et kasutasid tagatisena ka isiklikku vara, 6 vastanut ei kasutanud ja 2 ettevõtet sellele küsimusele ei vastanud. Pangatöötajad tunnistasid, et isiklikku vara eelistatakse alati KredExi käendusele, kuna see lihtsustab protsessi. Seega üht suurimat ettevõtlusega alustamise barjääri - võlgade kartust²² – KredExi käendused oluliselt ei vähenda. KredExi eesmärk pole ka olnud niivõrd ettevõtja riskide vähendamine, vaid finantseerimisele juurdepääsu võimaldamine, sõltumata siis lisatagatise variantidest.

²⁰ Sisaldab tooteid, mida käesoleva hindamise raames ei uuritud, nt käibelaenu ja arvelduskrediidi käendus ning pangagarantii käendus.

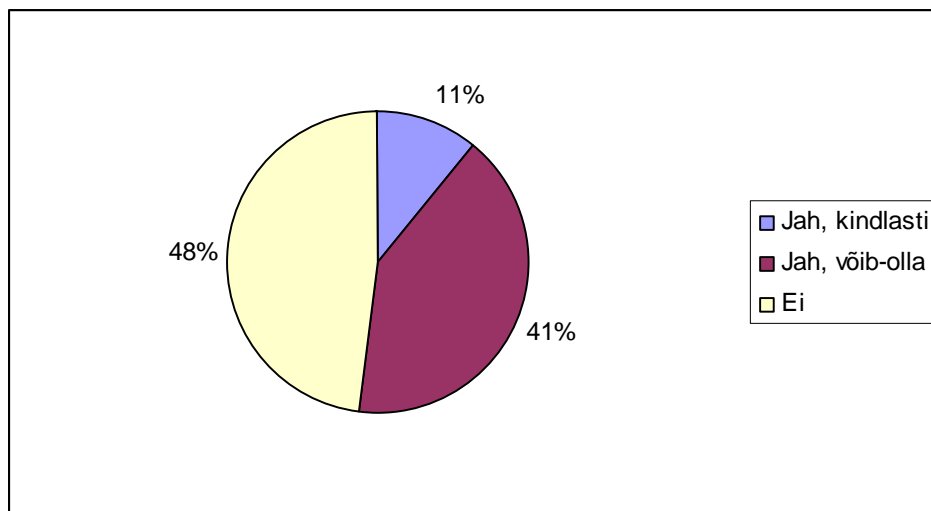
²¹ SA KredEx strateegia 2003-2006.

²² Eesti Elanike ettevõtlikkus, Eesti Konjunktuuriinstituut, Tallinn, 2004.

3.3 Mõjusus

Üheks programmi mõjususe kriteeriumiks on selle **lisanduvus**. 2004.a. Riigikontrolli kontrollaruande kohaselt oleks ligikaudu pooled KredExi laenukäenduse projektid teostatud ka ilma käendusega, ülejäänud pooltest enamus oleks samuti ilma käendusega teostatud, kuid väiksemas mahus või hiljem.²³ Ligikaudu sarnaseid tulemusi andis ka käesoleva uuringu raames läbiviidud veebiküsitlus. Üksnes 48% vastanuist arvasid, et nad ilma käendusega polekski laenu saanud, päris suur osa – 41% ei olnud aga vastuses kindlad.

Joonis 11. Laenu (liisingu) saamise võimalus ilma KredExi käendusega (n=46)²⁴

Mitmed veebiküsitluses osalenud arvasid, et laen või liising oleks saadud, kuid väiksemas mahus. Samas intervjuudes tunnistati, et väiksemas mahus laenul poleks olnud mõtet. Variandi suhtes, et ilma käendusega toimuks rahastamine väiksemas mahus, olid pangatöötajad samuti skeptilised. Nende väitel pole tavaks rahastada projekti, kui pole selge, mis vahenditest see lõpule viiakse.

Pangatöötajad väitsid, et KredExit kasutatakse siiski viimasel võimalusel, kui muidu jääks laenuleping sõlmimata, kuna KredExi käendus toob pangale kaasa täiendava asjaajamise kohustuse (vt alaptk 3.2). Ka ettevõtjatega läbiviidud intervjuud annavad põhjust arvata, et ettevõtjad võisid ilma käendusega laenu saamise suhtes olla üleliia optimistlikud. **Lisanduvuse hindamise teebki keerukaks käenduse kasutajate teadmatus** - mitmed vastajad tunnistasid, et nad tegelikult ei tea, kas nad oleksid saanud ilma käendusega laenu ja mis tingimustel, kuna muid võimalusi ei otsitud ja seega ei osata olukorda objektiivselt hinnata. Enne panga poole pöördumist otsis muid

²³ Ettevõtlusse suunatud toetuste tulemuslikkus töökohtade loomisel regioonides. Kontrollaruanne nr 2-5/04/6 30.01.2004, Tallinn, 2004, www.riigikontroll.ee.

²⁴ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

rahastamisallikaid vaid 30% veebiküsitlusele vastanutest. Need muud allikad olid peamiselt sõbrad-tuttavad ning riigi toetused.

Intervjuude ja veebiküsitluse tulemusi koos analüüsidest ilmneb, et ettevõtjad jagunesid laias laastus kahte gruppi:

- Ettevõtted, kes olid endale kõik tingimused selgeks teinud, teadsid, et KredExi käendus oli viimane võimalus üldse oma projekti rahastada. Kuna nad olid olukorrast väga teadlikud, nägid nad käenduses ka lisakohustust.
- Ettevõtted, kes arvasid, et nad oleks võinud ilma käenduseta ka laenu saada. Samas nad ei olnud eriti muid võimalusi uurinud, nad ei olnud süvenenud ka KredExi käenduse tingimustesse. Järelikult need ei olnud väga hinnatundlikud ettevõtted – kui pank seadis sellise tingimuse, siis see ka täideti. See oli lihtsalt kõige kiirem lahendus nende probleemile. Kuna nad ei näinud käenduse kasutegurit, tundus mõningatele neist ka käenduse hind kallis.

Näide 2. Intervjueeritud ettevõtted, kelle jaoks käenduse kasutamise vajadus jäi segaseks

Ettevõtte 1. Ettevõtte oli saanud aru, et KredExi käenduse peab igal juhul võtma, kuna seda nõuab panga sisekord. Seega sellele ettevõttele ei jäänud muljet, et tal endal oli KredExi vaja ja ta ei oleks ilma laenukõlblik olnudki.

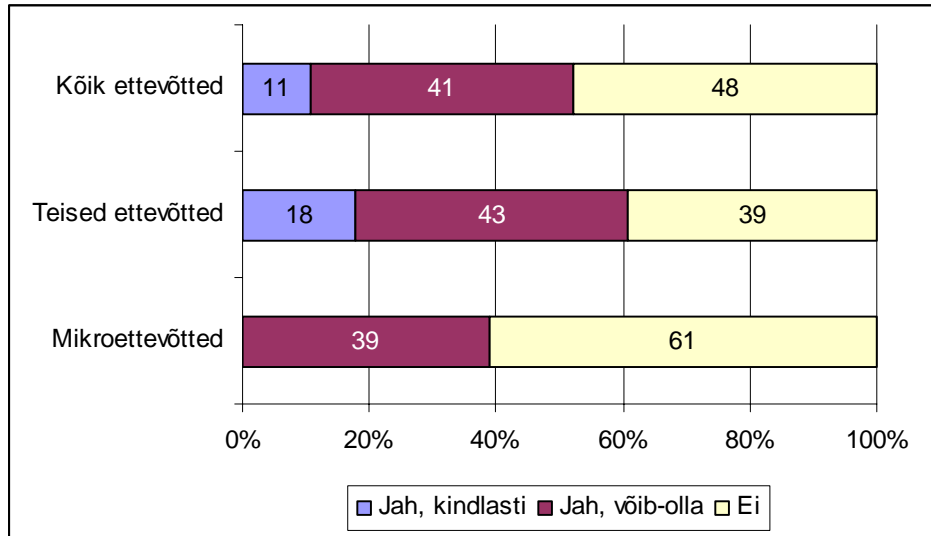
Ettevõtte 2. Ettevõtte ei saanud ka aru, miks pank käendust nõudis, talle tundus, et tal oli piisavalt tagatist. Ja käenduse hinda ta teada ei saanud, pank ei olevat tutvustanud (kuigi see on fikseeritud lepingus, millele klient alla kirjutab ning läheb iga kuu kliendi arvelt maha).

Ettevõtte 3. „Vahet pole, kust raha tuleb, käendus või mitte, aga raha oli vaja ja teadsime, mida tahtsime teha ja et see õnnestub ka. Ei saagi aru, mis ja miks see KredEx õieti on. Laenu hinda ta igatahes ei mõjutanud, käendus oli nagu loomulik osa asjast, kohustus, millele ei tasunud rohkem mõelda.“

Uurides vastuseid suurusgruppide lõikes ilmneb, et mikroettevõtetest poleks ilma käenduseta ükski projekti ellu viinud ning võib-olla oleks viinud projekti ellu 39%, mis tähendab, et mikroettevõtete puhul oli käenduse lisanduvus tunduvalt suurem kui teiste suurusgruppide ettevõtete puhul (vt joonis 12).²⁵

²⁵ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

Joonis 12. Laenu (liisingu) saamise võimalus ilma KredExi käendusega sõltuvalt ettevõtte suurusest (n=46)²⁶

Rahastatud projektidest viis 60% (26 veebiküsitlusele vastanuist) **investeeringud plaanipäraselt ellu**, 36% (16) enam-vähem plaanipäraselt ning kahel vastanul plaanid teatud määral muutusid.

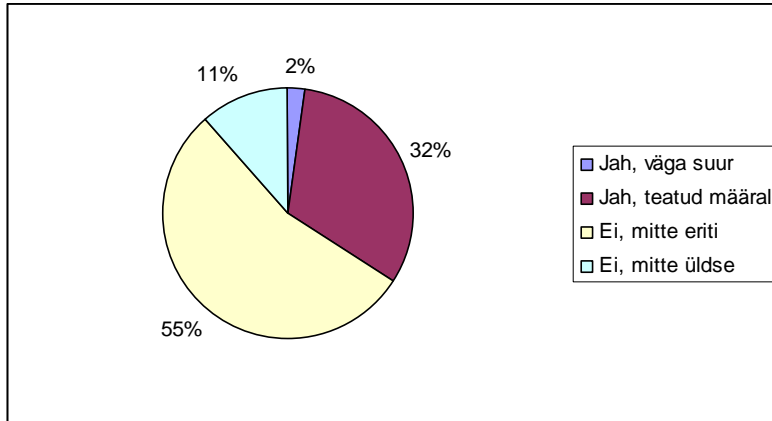
1 liisingu- ja 9 laenukäenduse projekti on osutunud kahjujuhtumiteks, mille puhul on KredEx teinud väljamakseid. Kõik need juhtumid puudutavad 2001-2003 aastate lepinguid. Kahjujuhtumid moodustasid seega 4% kõigist 2001-2003 investeerimislaua lepingutest, mis on rahvusvahelisele kogemusele tuginedes suhteliselt hea tulemus.²⁷ Samas ei saa nende andmete põhjal lõplikke järeldusi veel teha, kuna enamus lepingute lõputähtajad pole veel saabunud ja seega tuleb ilmselt vaadeldava perioodi lepingutega seoses veel väljamakseid teha.

Käendust kasutanud kliendid üldiselt käenduse teenindamisega mittetoimetulekut ei peljanud (joonis 13). Siiski kolmandik veebiküsitlusele vastanuist mõõnis, et mittetoimetuleku risk on olemas.

²⁶ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

²⁷ 5% kahjujuhtumeid kõigist lepinguist peetakse piiriks, mille puhul meede parandab olukorda. Pikemas perspektiivis on soovitatav kahjujuhtumite osakaal 2-3%. Allikas: Mohini Malhotra, Yanni Chen, Alberto Criscuolo, Qimiao Fan, Iva Ilieva Hamel, and Yevgeniya Savchenko, *Expanding Access to Finance: Good Practices and Policies for Micro, Small, and Medium Enterprises*. World Bank Institute, World Bank, 2006.

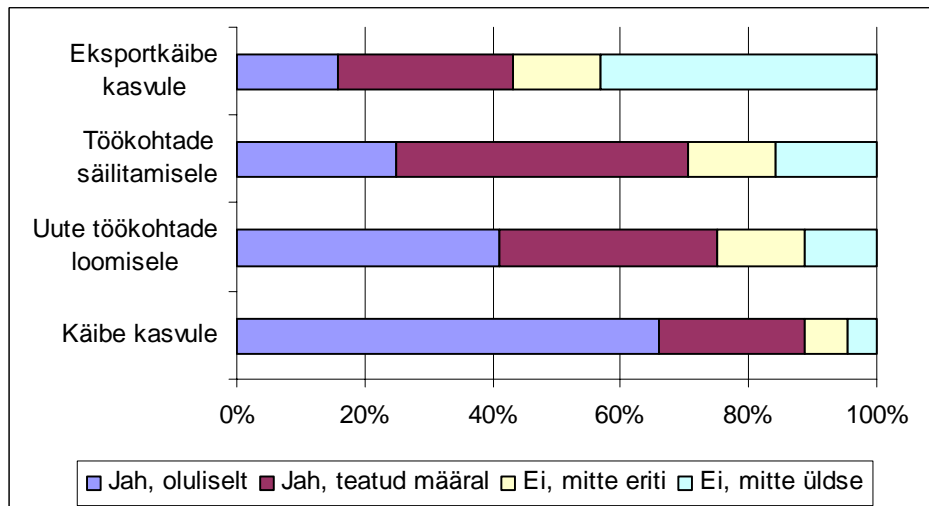
Joonis 13. Hinnangud laenu või liisingu mittetoimetuleku riskile (n=44)²⁸

Peamisteks käenduste **mõjuindikaatoriteks** on loodud uued töökohad ja käibe kasv. Loodeti luua aastaks 2006 1500 (varasem eesmärk isegi 2000) uut töökohta kõigi ettevõtluskäenduste peale kokku (sh käibelaenu käendused, mida käesolevas uuringus ei vaadelda). Käibe kasvu osas varasemates strateegiatel sihttasemeid ei olnud määratletud.

Käenduse taotluses esitatakse ka **töökohtade loomise** (säilitamise) prognoos, kuid vastavad andmed olid andmebaasi 2002-2004 käenduste puhul sisestatud vaid 101 lepingu kohta (so 28%). Nende 101 projekti kohta prognoositi 649 uue töökohta loomist käenduse abil, so 6,4 töökohta lepingu kohta. Nende andmete põhjal ei saa aga eesmärkide täitmist hinnata. Veebiküsitluses küsiti käenduse abil saadud laenu mõju ettevõtte majandusnäitajatele ja töökohtade arvule. Ligi 75% küsitluses osalenuist tunnistasid käenduse mõju töötajate arvu kasvule, kuigi eelkõige nähti mõju käibe kasvule (joonis 14).

Joonis 14. Käenduse abil saadud laenu (liisingu) mõju (n=44)²⁹

²⁸ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

²⁹ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

Äriregistri andmebaasis on 320st 2002-2004.a. käendust saanud ettevõttest 228 kohta (71%) töötajate arvu andmed olemas. Neis ettevõtetes on käenduse saamise aastast 2005. aastani kokku lisandunud juurde 1592 töökohta (140 ettevõttes suurenes töötajate arv kokku 1678 võrra ja 47 ettevõttes vähenes töötajate arv kokku 86 võrra; 41 ettevõttes jäi töötajate arv samaks).

Tabel 7. Töökohtade arvu kasv käendust kasutanud ettevõtetes (n=228)³⁰

	Töökohtade arvu muutus 2002-2005	Töökohtade arvu muutus 2003-2005	Töökohtade arvu muutus 2004-2005	Kokku
2002.a. käendust kasutanud	991 (56%)			
2003.a. käendust kasutanud		310 (31%)		
2004.a. käendust kasutanud			291 (25%)	
Kokku				1592 (41%)

Kui nüüd olemasolevaid andmeid laiendada ka nende ettevõtete kohta, kelle andmed puuduvad, aga kes pole registrist kustutatud ja kellele pole tehtud hoiatust registrist kustutamiseks, on loodud kokku 1890 töökohta.

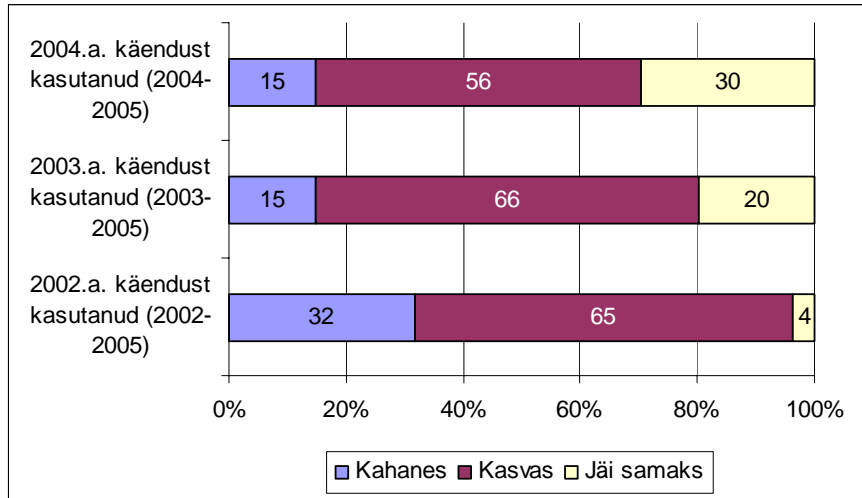
21 ettevõtte kohta, kellest on teada, et nad on Äriregistrist kustutatud, pankrotis või likvideerimisel, on käenduse kasutamise aasta töötajate arv teada 12 ettevõtte kohta. 2005. aastaks on neis ettevõtetes kadunud kokku 248 töökohta. Neid andmeid laiendades ka teistele sarnastele ettevõtetele (9) ja neile, kellele on esitatud hoiatus registrist kustutamiseks (4), võib järeldada, et sellistes ettevõtetes on kadunud kokku 269 töökohta.

Nii on kokkuvõttes 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtted käenduse saamise aastast kuni 2005. aastani kasvanud ligikaudu 1621 uue töötaja võrra. Vastamata jääb aga küsimus, kui suur osa neist uutest töökohtadest on loodud otseselt tänu käenduse abil võetud laenule.

Enim töökohti on loodud 2002.a. käendust kasutanud ettevõtetes, mis on osaliselt tingitud pikemast ajaperiодidist, mis neil ettevõtetel on käenduse kasutamisest möödunud. Samas on 2002. aastal käendust kasutanud ettevõtete hulgas ka enam neid, kelle töötajate arv on kahanenud (joonis 15).

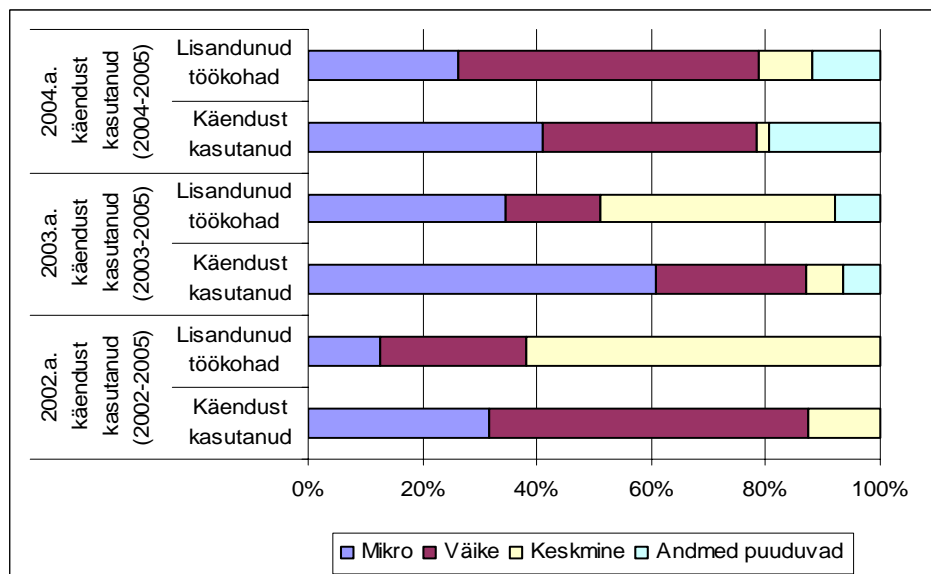
³⁰ Allikas: Äriregister, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel.

Joonis15. Töötajate arvu muutused käenduse kasutamise aastast 2005. aastani, (n=228)³¹

Suurusgruppide lõikes on 2002.a. käendust kasutanud ettevõtetest kõige enam töökohti loodud keskmise suurusega ettevõtetes, seda eriti arvestades nende suhteliselt väikest osa käenduse kasutajatest (joonis 16). 2003.a. käendust kasutanud ettevõtetest löid keskmise suurusega ettevõtete kõrval aktiivselt uusi töökohti ka mikroettevõtted ning 2004.a. klientidest olid suurimatest töökohtade loojateks väikeettevõtted. Nende erisuste tõttu pole võimalik kokkuvõttes öelda, mis suurusgrupi ettevõtete panus töökohtade loomises on olnud kõige suurem. Kindlasti on keskmise suurusega ettevõtete osakaal uute töökohtade loomises olnud alati suurem kui nende osakaal käendust kasutanud ettevõtetest.

Joonis 16. Käenduse kasutamise aastast saadik lisandunud töökohad suurusgruppide lõikes, % (n=228)³²

³¹ Allikas: Äreregister Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi vahendusel, KredEx.

³² Allikas: Äreregister Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi vahendusel, KredEx.

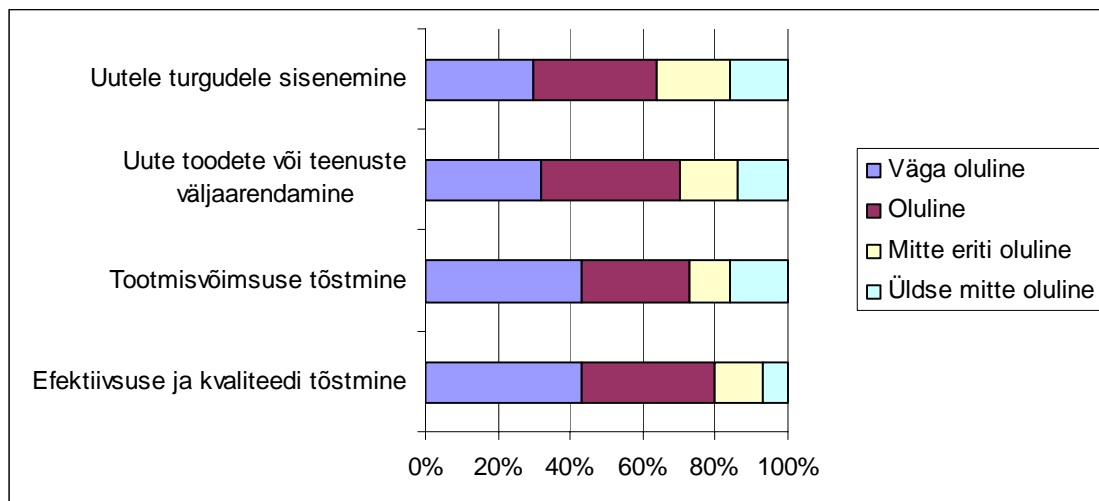
Käibe osas oli eesmärgiks seatud käibe kasv ilma täpsema sihttasemeta. Võrreldes käenduse kasutamise aastaga oli 84% klientidest käive kasvanud ja langenud vastavalt 16% klientidest (n=264, so 82,5% kõigist klientidest). Arvestada tuleb aga asjaoluga, et nende ettevõtete hulgast, kelle kohta käibe andmed puudusid, moodustasid suure osa ettevõtteid, kellel enam käivet ei ole (likvideeritud, pankrotis). Seega on käive langenud ilmselt suuremal osal kui 16% klientidest.

2002.a. käendust kasutanud ettevõtete käive oli aastatel 2002-2005 kasvanud 88% võrra (n=79, so 73% kõigist klientidest), 2003.a. käendust kasutanud ettevõtetel vastavalt aastatel 2003-2005 51% (n=74, so 81% kõigist klientidest) ja 2004.a. käendust kasutanud ettevõtetel aastatel 2004-2005 60% (n=111, 92% kõigist klientidest). Alates 2006.a. aastast on seatud eesmärgiks käendust kasutanud ettevõtete käibe kasv 10% kiiremini turu keskmisest. Lisas 7 on vaadatud, mil määral aastatel 2002-2004 käendust kasutanud ettevõtete puhul see eesmärk oleks täidetud.

Lisast 7 ilmneb ka üks täiendav probleem, mis teeb keerukaks KredExi mõju hindamise aset leidnud muutustele toetatud ettevõtete käibes. Ilmneb, et ettevõtete käibe kasv on juba enne käenduse saamist Eesti keskmisest kõrgem. Seega on raske hinnata, mil määral on käibes toimunud muutuste taga KredExi käendused ja mil määral on positiivsed tulemused seotud edukate ettevõtete eelistamisega käenduste jagamisel.

Käenduse abil saadud laenu rolli töökohtade arvu ja käibe muutustes aitab mõista tehtud investeeringute eesmärk ja sisu (hooned, seadmed). Käenduse abil elluviidud projektide eesmärgiks oli sagedamini ettevõtte laiendamine ja efektiivsuse tõstmine ning harvemini uutele turgudele tungimine või uute toodete-teenuste väljaarendamine. See on seoses ka küsitletud ettevõtete vanuse ja tegevusalaga – nende hulgas oli suhteliselt palju alustavaid ettevõtteid, kelle ilmselt kohe ekspordiplaan ei ole.

Joonis 17. Tehtud investeeringu eesmärk (n=44)³³

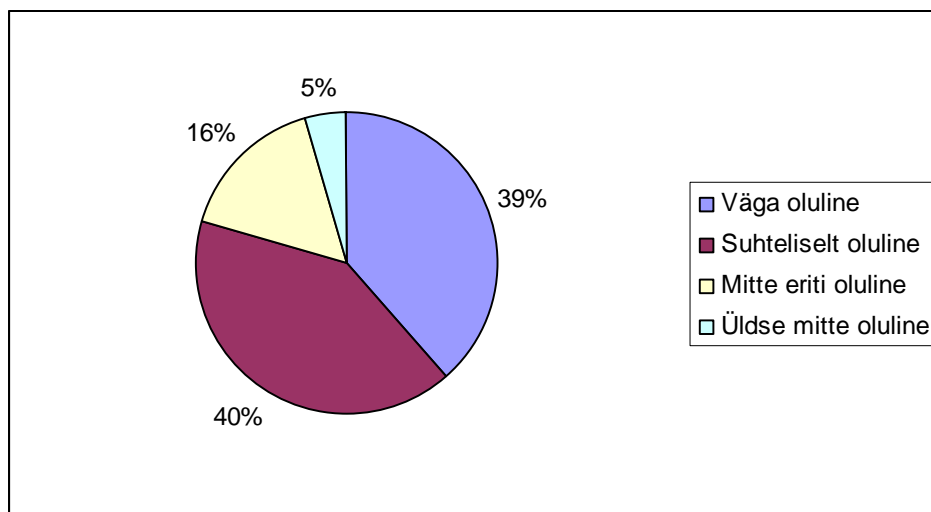

³³ Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel.

Investeeringu eesmärgiga seondus ka investeeringu sisu. 49% ostis või renoveeris hooneid, 25% soetas muid seadmeid ja süsteeme peale tööstusseadmete, 14% soetas tööstusseadmeid ja 12% vastanute investeeringud hõlmasid erinevaid mainitud variante. KredExi töötajate hinnangul on selles osas aja jooksul muutused toimunud. Esimestel aastatel kasutati käendusi enam uute seadmete soetamiseks, hiljem kinnisvara soetamiseks ja renoveerimiseks ning viimasel ajal (seda ettevõtete gruppi veebiküsitlusse ei kaasatud) ettevõtete ostmiseks, turunduskampaaniate elluviimiseks jne. Viimased tegevused omavad töökohtade loomise seisukohalt ilmselt suhteliselt väikest rolli.

Paljudele ettevõtetele oli investeering oluline ettevõtte ellujäämise seisukohast.

Joonis 18. Käenduse abil saadud laenu (liisingu) olulisus ettevõtte ellujäämise seisukohast (n=44)³⁴

3.4 Käitumuslik lisanduvus ja kõrvalmõjud

Tüüpilised positiivsed kõrvalmõjud käendusskeemide puhul on laenaja laenuvõimekuse tõus edaspidi, ettevõtjate paranenud teadlikkus erinevate rahastamisvõimaluste kohta, ettevõttevälise nõustamise kogemus, mis parandab juhtimisalaseid teadmisi ning äriplaani koostamise kogemus.³⁵

Väikeettevõtete laenusaamist takistab sageli just info asümmeetria – laenajatel on alati enam informatsiooni oma laenuvõimekuse ja tahte kohta laen õigeaegselt tagasi maksta kui laenuandjal. Kui aga üks positiivne kogemus on juba olemas, peaks tõenäosus edaspidi laenusaamine lihtsustuma. Seega on käenduste pakkumise üheks alaeesmärgiks

³⁴ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

³⁵ Gracey, A.D. *Guarantee Mechanisms for Financing Innovative Technology – Survey and Analysis*. European Commission: Luxemburg, 2001.

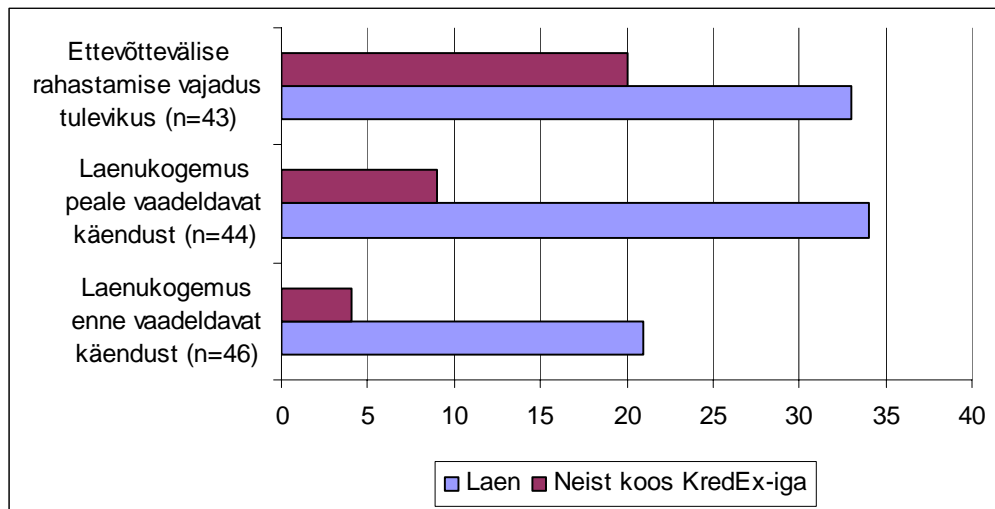
alustavate ja väikeettevõtete esimese laenukogemuse soodustamine ja selle kaudu edaspidi laenajate käitumise muutmine.³⁶

KredExi klientidest polnud üle poolte enne vaadeldavat KredExi kogemust pangalaenu kasutanud (joonis 20), seal hulgas olid alustavate ettevõtete kogemused tagasihoidlikumad. Peale KredExi abil laenu kasutamist on hiljem uute laenude kasutamine olnud juba tunduvalt aktiivsem (77% võrreldes varasema 46%-ga). Tulevikus näevad vajadust ettevõttevälise finantseerimise järgi kolm-neljandikku vastanutest.

Ühest küljest on soovitud tulemus saavutatud – **ettevõtetel on edaspidi laenusaaamise võimalused paranenud**. Teisalt pole sealjuures loobunud KredExi käendusest. Kui varem laenu kasutanutest kasutas ka käendust 19%, siis hiljem laenu kasutanute hulgas oli nende osakaal juba 26%. Neist, kes tulevikus näevad vajadust ettevõttevälise finantseerimise järgi, leidsid 60%, et ilmselt kasutavad siis ka KredExi teenuseid. Seega ei taga ühekordne KredExi käendusega laenukogemus koheselt oluliselt paremaid võimalusi hiljem ilma KredExi käendusega laenu saada. Tegemist on aga pisut vastuolulise tulemusega, kuna intervjuueeritud ettevõtetest arvas enamus, et tulevikus KredExi käendusi enam vaja ei lähe – nüüd on tagatise endal piisavalt ja pole otstarbekas käenduse eest juurde maksta.

Ilmselt on korduva käenduste kasutamise taga mitmeid tegureid: Eesti ettevõtlussektori noorus, millest tulenevalt paljudel ettevõtetel ei ole veel piisavalt varasid; teenindussektori ettevõtete probleemid tagatisega, kiiresti kasvavad ettevõtted arenevad kiiremini, kui suudetakse varasid soetada.

Joonis 20. KredExi kasutamine koos pangalaenuga (liisinguga)³⁷

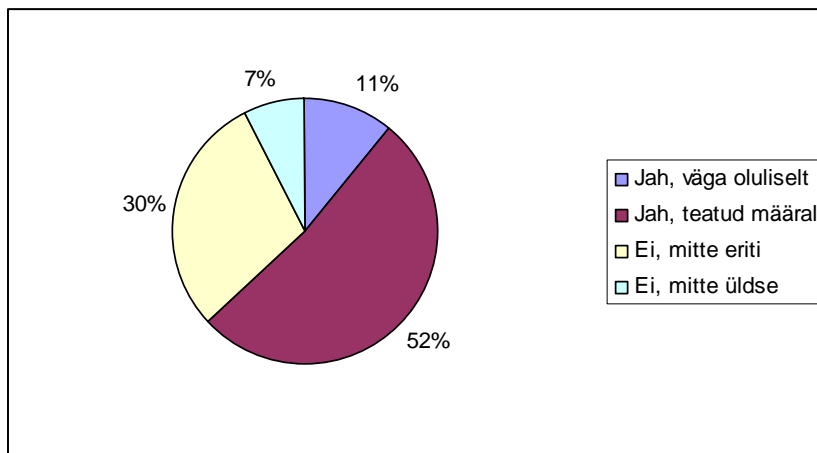
Suhtlusest KredExiga olulisi kõrvalmõjusid ei tekkinud. Ligikaudu 40% veebiküsitlusele vastanutest (n=46) ei puutunud käenduse taotlemise protsessis KredExiga üldse kokku.

³⁶ Robert C. Vogel, Dale W. Adams. *The benefits and costs of loan guarantee programmes*, 1996.

³⁷ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

Kes aga KredExiga suhtlesid, **jäid KredExi töötajate kompetentsuse ja kogu suhtlusega rahule**. Seda kinnitasid nii ettevõtted kui pangatöötajad. Samas ütlesid ettevõtted, et väga olulisi nõuandeid sealt projekti elluviimise või laiemalt ettevõtte arengu kohta ei saadud. Mõned intervjueritud ettevõtted ootaksid KredExilt enam tagasisidet ja rohkem koostööd ning finantsalaseid nõuandeid. Eeldatakse, et KredExi kliendihaldur on ettevõtte andmetega suhteliselt põhjalikult tegelenud ja oskaks oma kompetentsi (mida hinnatakse kõrgelt) põhjal anda väärtuslikke nõuandeid. Ühelt poolt viitab see KredExi heale mainele ja teiseks vajadusele sellelaadsete nõuannete järele, mis ei ole küll KredExi roll.

Joonis 19. Hinnangud KredExist saadud nõuannete olulisusele projekti elluviimise või ettevõtte arengu osas (vastasisid KredExiga kokkupuutunud ettevõtted, n=27)³⁸

Ettevõttevälise konsultandi abi kasutas laenu taotlemiseks vajalike dokumentide koostamisel 40% veebiküsitluses osalenuist. Umbes pooled intervjueritavatest leidsid, et äriplaani koostamine on puhas formaalsus, millega reaalses elus pole midagi peale hakata, ülejäänud pooled hindasid äriplaani edaspidises töös aga kasulikuks.

Ettevõtteväliseid konsultante kasutatakse üldiselt vähe, põhjustena tõid intervjueritud ettevõtted välja ajanappuse, sest üksnes sobiva inimese otsimine võtab aega, ja teiseks valdkonna kogemusega konsultantide puuduse (nt tervishoiu vallas). Teiste riikide kogemused näitavad aga, et programmi tulemuslikkus suureneb (eelkõige kõrvalmõjud), kui finantstoetust pakutakse kombinatsioonis nõustamisega.³⁹ See tagab, et elluviidav projekt on piisavalt läbimõeldud ja kooskõlas ettevõtte strateegiliste arenguplaanidega. Üheks võimaluseks selles suunas oleks ulatuslikum KredExi ja EASi toodete integratsioon (nt KredEx ja pangad soovivad kasutada EASi poolt finantseeritavat nõustamisteenust, jagavad vastavaid infobrošüüre vms).

Sünergia EASi toetustega on siiani olnud tagasihoidlik. 17% klientidest vastas veebiküsitluses (8 vastanut 46st veebiküsitluses osalenuist), et käendus oli seotud mõne

³⁸ Allikas: Veebiküsitlus, PRAXIS 2007.

³⁹ Gracey, A.D. *Guarantee Mechanisms for Financing Innovative Technology – Survey and Analysis*. European Commission: Luxemburg, 2001.

EASi toetusega, sh peamiselt stardiabi (5), harvem teadus- ja arendustegevuse toetuse, ekspordiplaani elluviimise või infrastruktuuri toetusega. EASi ja KredExi andmebaaside võrdluse põhjal ilmneb samuti, et ligikaudu 16% KredExi klientidest on kasutanud ka EASi toetuseid (tabel 8).

Tabel 8. Ülevaade EASi toetuste 2004-2005 ja KredEx'i käenduste 2002-2004 riskasutusest (ettevõtete arv)⁴⁰

	Kokku saanud	Stardi-toetus	Nõustamis-toetus*	Koolitustoetus	Infrastruktuuri-toetus	T&A-toetus	Ekspordiplaani toetus	Sai EASi toetust	%
Liisingu/laenukäendus	320	10	19	20	5	3	8	52	16,3

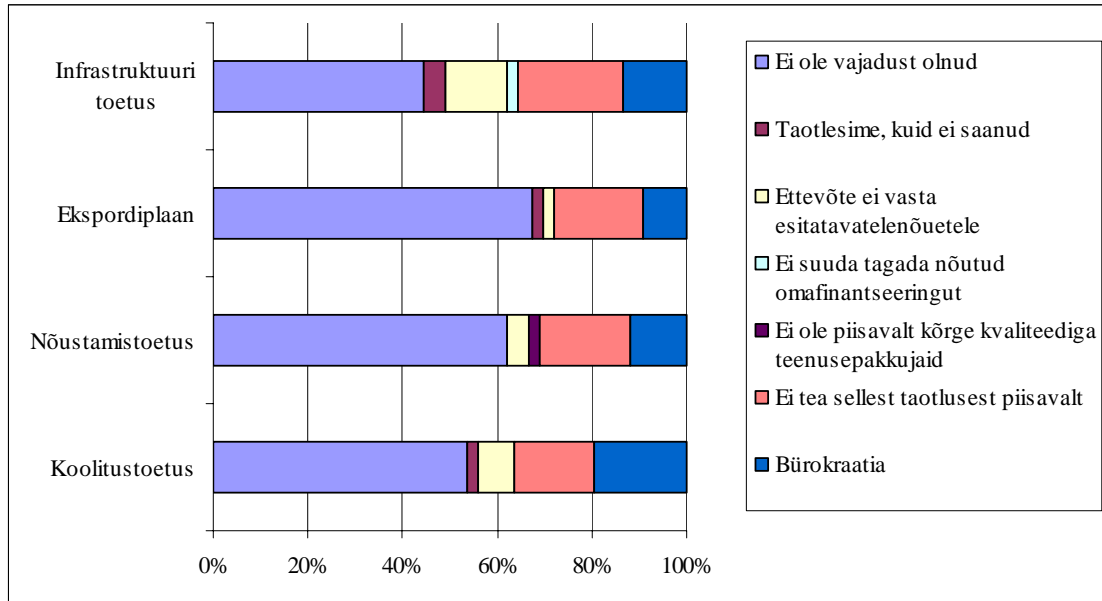
Koolitus- ja nõustamistoetuse puhul ilmselt KredExi ja EASi tuge pole siiski ühe ja sama projekti jaoks kasutatud, mida kinnitasid ka veebiküsitluse tulemused. Kuna koolitus- ja nõustamistoetuse kasutajaid on palju, siis neid satub suurema tõenäosusega ka KredExi klientide hulka.

Sisuline sünergia leiab aset peamiselt mahukamate EASi projektide puhul nagu TA toetus, ekspordiplaan ja ka stardiabi. EASi toetuse saamiseks vajaliku omafinantseeringu tagamiseks on võetud pangast KredExi käendusel laenu. Need juhtumid on heaks näiteks sünergiast – ilma KredExi käenduseta oleks laen võinud jääda saamata ning muude rahastamisallikate puudumise korral oleks ettevõtja pidanud loobuma ka EASi käendusest.

Veebiküsitlust kasutati ka tagasiside kogumiseks põhjuste kohta, mis takistavad EASi toetuste taotlemist. EASi toetusi on viimasel ajal kasutanud ligikaudu veerand veebiküsitluses osalenuist, aktiivsemalt koolitustoetust (6), nõustamistoetust (6), infrastruktuuri toetust (4), harvem ekspordiplaani (2) ja/või teadus- j arendustegevuse toetust (2). EASi kasutamist on takistanud (vajaduse olemasolu korral) teadmatus neist meetmetest ning halduskoormus.

⁴⁰ Allikas: KredEx; EAS.

Joonis 21. EASi toetuste vähese kasutamise põhjused (n=43)

3.5 Jätkusuutlikkus

Juhul, kui majanduskasv aeglustub, võib KredExi töötajate hinnangul nõudlus KredExi käenduste järgi pigem tõusta kui kahaneda (pangad soovivad maandada riske). Ilmselt suurenevad ka tehtavad väljamaksed, kuid arvestades KredExi konservatiivset poliitikat eraldiste kogumise osas (suhteliselt kõrge käendustasu ning põhimõte, et ettevõtluslaenude puhul läheb riskipreemiast eraldistesse ettevõtluslaenudest 87%), on põhjust loota, et KredEx on jätkusuutlik.

Toetatud projektide jätkusuutlikkus sõltub paljuski tehtud investeeringu sisust. Täna ses turusituatsioonis, kus napib tööjõudu ja palgad tõusevad kiiremini kui ettevõtete tootlikkus, on uute toodete ja teenuste arendamine, efektiivsuse tõstmine ja uute seadmete soetamine paljudele ettevõtetele ellujäämise seisukohast äärmiselt olulised küsimused. Eelnevalt ilmses, et KredExi abil rahastatud projektid olid sageli just nende probleemide leevendamisele suunatud, mistõttu on põhjust arvata, et käendused on aidanud kaasa ettevõtete tuleviku kindlustamisele ja valmistumisele majanduslikult raskemateks aegadeks.

Kogu programmi seisukohast on probleemiks kapitali vähesus – seaduses sätestatud omavahendite normatiividest⁴¹ tulenevalt ei puugi olla lähiajal võimalik lisatagatise väljastada, mis võib ohtu seada senise töö sama aktiivse jätkumise.

⁴¹ Ettevõtluse toetamise ja laenu riikliku tagamise seadus. Jõustunud 1.05.2003.

4. Järeldused ja soovitus

Meetme asjakohasus ja ülesehitus

- Programm vastab poliitikadokumentides püstitatud eesmärkidele ja on aidanud kaasa turutõrke kõrvaldamisele, st on parandanud ettevõtete ligipääsu kapitalile.
- Programm on jätkuvalt asjakohane. Kuigi finantsprobleemid pole Eesti ettevõtetele enam nii suureks probleemiks, kui mõned aastad tagasi, on ettevõtteid, kellel sõltumata majanduskonjunktuurist ja laenuuru olukorrast laenusamiseks tagatise napib. Raskusi on eelkõige alustavatel, väiksematel ja maapiirkondade ettevõtetel.
- Kuigi püstitatud eesmärgid kirjeldavad eelistatud sihtgruppide alustavaid ja mikroettevõtteid ning vähemarenenud piirkondade ettevõtteid, vastavaid eelistusi käendustaotluste hindamisprotsessis ei tehta. Seega on eesmärke kirjeldavate indikaatorite sihttasemed pigem prognoosid (selle kohta, missuguseks nõudluspõhine käenduste jagamine võiks kujuneda).
- Majandusliku tasuvuse kõrval muude aspektide arvesse võtmine taotluste hindamisel eeldaks KredExi sõnul riigi täiendavat toetust. Kuna KredEx toimib aga isetasuvana, ei soovita võtta ülemääraseid riske (st ei eelistata problemaatilisemaid sihtgrupe), vaid käendatakse laenukõlblikke projekte, mida elluviivatel ettevõtetel pole piisavat tagatist. Senised andmed pole piisavad, et hinnata, kas probleemsematesse gruppidesse kuuluvate ettevõtetega seondub enam kahjujuhtumeid, kuna enamused lepingud pole lõppenud ja seega kahjujuhtumite lõplik arv ei ole selgunud.
- Kuigi taotluste hindamisprotsessis ühegi sihtgrupi ettevõtteid teisele ei eelistata, on nõudluspõhine käenduste jagamine toonud kaasa soovitud sihtgruppide suhteliselt suurema osakaalu klientidest (alustavad ja mikroettevõtted; vähemarenenud regioonides tegutsevad ettevõtted).
- Hea meetme ülesehitus takistab tühikoormuse teket ja tagab suure lisanduvuse (enamik projekte poleks ilma käenduseta ellu viidud).
- Käendustasu suurusega on ettevõtted üldiselt rahul, eriti ettevõtted, kes ilma käenduseta poleks oma projekti teostada saanud.
- Vaadeldud perioodi (2002-2004) projektide monitooringusüsteemis esineb vajakajäämisi. Mõnda seatud indikaatorit ei peeta mõistlikuks ja nende saavutamise kohta andmeid ei koguta (mistõttu polnud võimalik ka eesmärkide täitmist hinnata, nt regionaalse tasakaalu soodustamine). Täna on olukord muutunud - 2006.a. kinnitati uued indikaatorid. Mõned tähelepanekud ja ettepanekud indikaatorite osas:
  - Konkreetselt KredExi käenduste abil loodud uute töökohtade arvu leidmine jääb ilmselt ka edaspidi problemaatiliseks. Üheks variandiks oleks hinnata käenduse mõju (hinnanguliselt olulisuse skaalal) töökohtade loomisele iga projekti puhul juba taotluse faasis (nt ettevõtja hindab ja KredExi töötaja kontrollib ettevõtte andmete ja esitatud plaanide põhjal prognoosi loogilisust). Hiljem annaks see informatsiooni, mille põhjal hinnata, kui suur osa tekkinud uutest töökohtadest loodi otseselt käenduse abil.

- Kui varem oli üks alaeesmärkidest suure alustavate ja mikroettevõtete osakaalu säilitamine klientide hulgas, siis nüüd (alates 2006) on sihtgrupp suure kasvupotentsiaaliga ja suure lisandväärtusega ettevõtted. Seega on fookus muutunud – kui senini domineerisid väikeettevõtted, kelle kasvuambitsioonid ei olnud väga suured, siis nüüd sihitakse teisi sihtgruppe. Samas taotluste hindamisel uut eesmärki silmas ei peeta, mistõttu võivad toetatavad ettevõtted ja programmi mõjud jääda samaks.
- Üks uus indikaator (alates 2006) on Eesti keskmisest 10% kiirem käibe kasv. Protsentuaalselt on kasv alati kiirem alustavatel ja väikestel ettevõtetel, kelle baastase on väga väike või lausa puudub. Seega tagab kõrge käibe kasvu alustavate ja mikroettevõtete toetamine, mis aga kogu uute indikaatorite komplekti taustal ei tundu olevat eesmärk.
- Lisast 7 ilmneb, et ettevõtete käibe kasv on juba enne käenduse saamist Eesti keskmisest kõrgem. See teeb veelgi raskemaks hindamise, mil määral on käibes toimunud muutuste taga KredExi käendused ja mil määral on positiivsed tulemused seotud edukate ettevõtete eelistamisega käenduste jagamisel.
- Teine uus indikaator (alates 2006) on eksportkäibe kasv, kuid jääb selgusetuks, mis andmete põhjal seda hiljem hinnata plaanitakse. KredEx ise vastavaid andmeid ei kogu ja neid ei sisalda ka avalikud andmebaasid (Äriregister).

Tõhusus

- KredExit üldiselt hinnatakse kõrgelt ja need ettevõtted, kes KredExiga suhtlesid (suur osa käenduse kasutajatest KredExiga otseselt kokku ei puutu), pidasid suhtlust kiireks ja tõhusaks.
- KredExi käenduse kasutamiseni jõutakse tavaliselt pankade kaudu, mistõttu on pankadel programmi elluviimise seisukohalt oluline roll. Siiani on käenduste soovitamine ettevõtetelt sõltunud paljuski kliendihalduritest – ühed soovivad KredExit tunduvalt sagedamini kui teised. Selline praktika võib põhjustada ettevõtjatele ebavõrdseid võimalusi, mistõttu tuleks enam pöörata tähelepanu teavitustööle, mis tagaks ühest küljest ettevõtete võrdsed võimalused kasutada KredExi tooteid ja teisest küljest võimaldaks jõuda potentsiaalsete, programmi eesmärke silmas pidades oluliste klientideni, kelleni siiani pole jõutud. Lisaks annaks suurem teadlikkus klientidele parema ülevaate võimalikest alternatiividest oma isikliku vara pantimisele.
- Üks grupp ettevõteteid ei olnud täpselt aru saanud, miks neile käendust vaja oli ega osanud kommenteerida käendustasu suurust. Laenu taotlemise ajal täideti panga nõuded (sh KredExi kasutamine) ilma detailidesse süvenemata, kuna sooviti eelkõige kiiresti laenu saada. Selline teadmatumus võib põhjustada rahulolematust (kuna ei mõisteta käenduse kasutegurit) ja vähendada valmisolekut järgmine kord KredExit kasutada ning teistele soovitada.
- KredExi käendused puudutavad väga väikest ettevõtluslaenu turuosa (hinnanguliselt mõnda protsenti kõigist ettevõtluslaenudest), seega ei ole ka saavutatud mõju kogu ettevõtlussektorit silmas pidades väga suur.

- Samas on KredEx endale seatud eesmärgid eelarve mahu ja käenduse kasutajate arvu osas saavutanud.
- Negatiivse vastuse saanud taotluste osakaal on vähenenud, mis viitab meetme efektiivsuse tõusule.

Mõjud

- Programmi lisanduvus on suhteliselt suur (projekte poleks ilma käenduseta ellu viidud). Samas teeb lisanduvuse hindamise keerukaks käenduse kasutajate teadmatus - mitmed vastajad tunnistasid, et nad tegelikult ei tea, kas nad oleksid ilma käenduseta ka laenu saanud ja mis tingimustel, kuna muid võimalusi ei otsitud ja seega ei osta ka olukorda objektiivselt hinnata.
- Lisanduvust kirjeldavad ka soodsamad laenu tingimused (intressimäär, laenu tagasimakse periood), mida käesolevas uuringus polnud andmete puuduse tõttu võimalik hinnata.
- Suhteliselt suurt lisanduvust on aidanud saavutada õigete sihtgruppide toetamine - lisanduvus on suurem väiksemate ettevõtete puhul.
- Lisanduvus on tavaliselt seoses kahjujuhtumite osakaaluga kõigist lepinguist – mida suurem lisanduvus, seda riskantsemaid sihtgrupe rahastatakse ning seda suurem on ilmselt kahjujuhtumite osakaal. Olemasolevate andmete põhjal on KredExi kahjujuhtumite osakaal 4% kõigist lepinguist (2001-2003), mis on rahvusvahelisele kogemusele tuginedes siiski suhteliselt hea tulemus.⁴² Samas tuleb arvestada, et kahjujuhtumite arv ei ole tänase seisuga lõplik - paljud 2002-2004 käendatud laenudest ei ole veel täies mahus tagasi makstud ning selle perioodi lepinguid puudutavaid kahjujuhtumeid võib lisanduda.
- Peamisteks mõjuindikaatoriteks olid käibe kasv ja loodud uued töökohad. Ilmnes, et käenduse abil rahastatud projektid aitasid käibe kasvule enam kaasa kui uute töökohtade loomisele.
- KredEx oli eesmärgiks seadnud ettevõtluskäenduste abil 1500-2000 uue töökoha loomise toetamise aastaks 2006. 2005.aastaks oli 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtetesse lisandunud ligikaudu 1600 töökohta (välja on jäetud käibelaenude käendused, mis KredExi prognoosis sisalduvad). Piisavalt pole aga andmeid, et täpsustada, kui suur osa neist uutest töökohtadest loodi otseselt käenduste abil, mistõttu on raske hinnata ka püstitatud eesmärgi täitmist.
- Käibe kasvu osas täpsem soovitud sihttase puudus. Äriregistri andmetel on kuni 84% 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtete käive kasvanud.
- Programm omas positiivset mõju regionaalse arengu soodustamisele – Tallinna ettevõtted olid KredExi klientide hulgas suhteliselt tagasihoidlikumalt esindatud võrreldes nende suure osakaaluga kõigist Eesti ettevõtetest.
- Paljudele ettevõtetele oli käenduse abil tehtud investering oluline ettevõtte ellujäämise seisukohast.

---

⁴² 5% kahjujuhtumeid kõigist lepinguist peetakse piiriks, mille puhul meede parandab olukorda. Pikemas perspektiivis on soovitatav kahjujuhtumite osakaal 2-3%. Allikas: Mohini Malhotra, Yanni Chen, Alberto Criscuolo, Qimiao Fan, Iva Ilieva Hamel, and Yevgeniya Savchenko, *Expanding Access to Finance: Good Practices and Policies for Micro, Small, and Medium Enterprises*. World Bank Institute, World Bank, 2006.

Käitumuslik lisanduvus ja kõrvalmõjud

- Peale KredExi abil laenu kasutamist on hiljem uute laenude kasutamine juba tunduvalt aktiivsem. Seega on soovitud tulemus saavutatud – ettevõtetal on edaspidi laenusaamise võimalused paranenud.
- Samas on paljud ettevõtted hiljem laenu taotledes taas ka käendust kasutanud, kuigi võiks loota, et edaspidi saaksid nad laenu juba ilma käenduseta. Ilmselt on tegemist noorte ja kiiresti kasvavate ettevõtetega, kellel siiski veel varasid napib.
- Suhtlusest KredExi ja pankadega uusi teadmisi olulisel määral ei ammutatud. Uusi teadmisi ja oskusi omandasid need ettevõtted, kes kasutasid ettevõttevälise konsultandi abi laenu taotlemiseks vajalike dokumentide koostamisel (40% veebiküsitluses osalenuist). Pooled intervjueeritustest hindasid äriplaani edaspidises töös kasulikuks. Soov ja valmisolek ettevõtteväliseid konsultante senisest enam kasutada on olemas; seda takistavad raskused leida sobivat konsultanti.
- Teiste riikide kogemused näitavad, et programmi tulemuslikkus suureneb (eelkõige kõrvalmõjud), kui finantstoetust pakutakse kombinatsioonis nõustamisega. See tagab, et elluviidav projekt on piisavalt läbimõeldud ja kooskõlas ettevõtte strateegiliste arenguplaanidega. Üheks võimaluseks selles suunas oleks ulatuslikum KredExi ja EASi toodete integratsioon (nt KredEx ja pangad soovivad kasutada EASi poolt finantseeritavat nõustamisteenust, jagavad vastavaid infobrošüüre vms).

Jätkusuutlikkus

- Juhul, kui majanduskasv aeglustub, võib KredExi töötajate hinnangul nõudlus KredExi käenduste järgi pigem tõusta kui kahaneda (pangad soovivad maandada riske).
- Toetatud projektide jätkusuutlikkus sõltub paljuski tehtud investeeringu sisust. Tänapäevases turusituatsioonis, kus napib tööjõudu ja palgad tõusevad kiiremini kui ettevõtete tootlikkus, on uute toodete ja teenuste arendamine, efektiivsuse tõstmine ja uute seadmete soetamine paljudele ettevõtetele ellujäämise seisukohast äärmiselt olulised küsimused. Eelnevalt ilmsel, et KredExi abil rahastatud projektid olid sageli just nende probleemide leevendamisele suunatud, mistõttu on põhjust arvata, et käendused on aidanud kaasa ettevõtete tuleviku kindlustamisele ja valmistumisele majanduslikult raskemateks aegadeks.
- Üheks probleemiks on kapitali vähesus – seaduses sätestatud omavahendite normatiividest tulenevalt ei puugi olla lähiajal võimalik lisatagatise väljastada, mis võib ohtu seada senise töö sama aktiivse jätkumise.

Lisad

Lisa 1. KredEx garantii tootekirjeldus investeerimislaenudele⁴³

KredExi garantiiga on võimalik tagada alustavaid ja juba tegutsevad ettevõtteid. Garantiide andmisel investeerimislaenudele, millega soetatakse materiaalsel või immateriaalsel vara, juhindub KredEx nii Konkurentsiseadusest kui Vabariigi Valitsuse 25.09.2001 määrusega nr 305 kinnitatud "Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjale suunatud riigiabi andmise eritingimustest".

KredEx tagab investeerimislaenust kuni 75%. Maksimalne garantiisumma ühele ettevõtjale või seotud ettevõtetele on 7 mln krooni. Ettevõtja enda vastutus laenu eest on esmane. Kui ettevõtja äriplaan ebaõnnestub ja ta ei suuda laenu teenindada, siis realiseeritakse esmaselt laenu tagatisvara. Kui tagatisvara realiseerimisest saadud tuludest panga nõuete täitmiseks ei piisa, maksab KredEx pangale garantii välja.

KredEx jagab pangaga finantseerimisriski eelkõige järgmiste ettevõtete puhul:

- Tagatisvara väärtus ei ole piisav pangalaenu väljastamiseks,
- Tagatisvara on spetsiifiline ja tema väärtust raske hinnata,
- Omakapital vastab küll seadusele, kuid on panga silmis ebapiisav,
- Omafinantseeringu osakaal projektis väike,
- Ettevõtte alles alustab tegevust,
- Ettevõtte krediidi ajalugu lühike või puudub,
- Ettevõtte tegevus laieneb uutele tegevusaladele,
- Senine tegevus laieneb oluliselt (käive suureneb oluliselt),
- Ettevõtte tegutseb suure riskiastmega majandusharus.

Nõuded laenuvõtjale:

- Äriregistrisse kantud residentne füüsilisest isikust ettevõtja,
- Äriregistrisse kantud ettevõtja, kellel on vähem kui 250 töötajat ja kelle aastakäive ei ületa 625 miljonit krooni või aasta bilansimaht 420 miljonit krooni ning kes on sõltumatu. Sõltumatud on need ettevõtjad, kelle osa-, aktsia- või põhikapitalist või hääleõigusest (edaspidi osalus) ei kuulu kokku 25% või rohkem sellistele ettevõtjatele, kes ei ole väike- ja keskettevõtjad,
- Omakapital peab vastama seaduses ettenähtud nõuetele,
- Omanike hulgas ei ole *off-shore* firmasid,
- Maksuvõlgnevused peaks olema ajatatud.

Soovituslikud näitajad, millele peaks laenu taotlej ettevõtte vastama:

- Likviidsuskordaja (current ratio)- **min. 1,2** (erandina on madalam näitaja aktsepteeritav),

---

⁴³ KredEx garantii tootekirjeldus investeerimislaenudele, kinnitatud nõukogu 08.05.2002 otsusega.

- Laenu kattekordaja (investeeringislaenudel)- **min. 1,1** (kordaja leidmisel arvestatakse sisse kõik laenud ja liisingud),
- Omakapitali osakaal **min. 10%**
- Omafinantseering projektis ei ole nõutud.

KredEx ei garanteeri:

- Põllumajanduse, kalanduse ja metsa ülestöötamise (primaarsektori tootmine) laene;
- Kinnisvara arendamise projekte müügi ja väljarentimise eesmärgil. Kui kinnisvara arendamine toimub oma tarbeks, on lubatud osa pindadest välja rentida. Sel juhul ei tohi laekumised rendist ületada 30% laenusaaaja aastakäibest;
- Jae- ja hulgikaubanduse laene varude soetamiseks;
- Relva- ja tubakatööstuse laene;
- Rahvusvahelisi vedusid teostavate ettevõtjate investeeringuid veovahendite ja – seadmete (välja arvatud raudteeveerem) soetamiseks;
- Mittetulundusühingute ja avaliku sektori laene;
- Pangandusgrupi siseste laenude refinantseerimist, kui refinantseeritav laen moodustab uue laenulepingu summast üle 40%; samuti kui vana laenu ei ole korrektselt teenindatud. 40% piirangut ei rakendata KredEx'i laenu refinantseerimisel panga poolt.

Garantiitaotluse esitab KredExile laenuandev pank. Sõltuvalt projekti suurusest ja keerukusest võtab garantii otsustamine aega 1 – 4 nädalat.

Garantii maksumus

Lepingutasu on 0,5% garantii summalt garantiilepingu sõlmimisel.

Garantiitasu jääb vahemikku 1,5- 3% garantii jäägilt aastas. Täpne garantiitasu määr sõltub projekti riskiastmest ning määratakse kindlaks garantiilepingus.

Lisa 2. Väikelaenu käenduste tingimused⁴⁴

	LÄKS väikelaenu käendus	KredExi väikelaenu käendus
Sihtgrupp	<ul style="list-style-type: none"> kuni 10 töötajaga väikeettevõtted ja FIE-d 	<ul style="list-style-type: none"> vähem kui 50 töötajaga väikeettevõtted ja FIE-d
Tingimused laenusajale	<ul style="list-style-type: none"> äriregistrisse kantud ettevõtja, kelle aastakäive ei ületa 40 mln krooni ettevõtte oluline omanik (25% ja enam) ei ole suurettevõtte ega riiklik asutus ettevõtja on krediitvõimeline omanike hulgas ei ole maksuvabades piirkondades registreeritud <i>off-shore</i> firmasid omakapital vastab seaduses ettenähtud nõuetele ettevõtjal ei või olla ajatamata üle tähtaja maksuvõlgnevusi riigi või krediitiasutuse ees ettevõtja võtab endale esmase vastutuse, pandib tagatisvara ja annab pangale isikliku käenduse vähemalt 50% ulatuses laenust; tagatisvara puudumisel on nõutav isiklik käendus laenusumma ulatuses 	
	LÄKS väikelaenu käendus	KredExi väikelaenu käendus
Käenduse ulatus	<ul style="list-style-type: none"> kuni 75% laenusummast kuni 40% kapitalirendi või järelmaksuga ostu-müügi liisingvara tasumata väljaostuhinnast (s.o. liisingfirmale tasumata summast ilma käibemaksuta ja ilma intressita) käendussumma väheneb proportsionaalselt laenusumma vähenemisega 	
Käendatavad laenud	<ul style="list-style-type: none"> investeeringislaenud pikkusega 18-60 kuud kuni 25% investeeringislaenu summast võib minna käibevahenditele kapitalirent pikkusega 18-60 kuud refinantseerimine ei ole lubatud maksimaalne laenusumma on 390 tuh krooni 	<ul style="list-style-type: none"> käibelaenud investeeringislaenud kapitalirent refinantseerimine on põhjendatud juhtudel lubatud, kui refinantseeritava laenu jääk ei ületa 40% uuest laenust maksimaalne laenusumma on 390 tuh krooni
Väikelaenu käendus ei laiene järgnevatele	<ul style="list-style-type: none"> põllumajanduse, kalanduse ja metsa ülestöötamise (primaarsektori tootmise) laenud laenud kinnisvara arendamise projektide müügi ja väljarentimise eesmärgil (kui kinnisvara arendamine toimub oma tarbeks, on 	

⁴⁴ Väikelaenu käendus, [mingi dokumendi lisa 1](#), kinnitatud KredExi juhataja käskkirjaga nr 27-üld 13.07.2005, kehtib alates 14.07.2005.a.

laenudele	lubatud osa pindadest välja rentida; sellisel juhul ei tohi laekumised rendist ületada 30% laenusaaja aastakäibest) <ul style="list-style-type: none"> • relva- ja tubakatööstuse laenud • rahvusvahelisi vedusid teostavate ettevõtjate investeeringud veovahendite ja -seadmete (välja arvatud raudteeveerem) soetamiseks • jae- ja hulgikaubanduse laenud varude soetamiseks • mittetulundusühingute ja avaliku sektori laenud • pangandusgrupi siseste laenude refinantseerimine, kui refinantseeritav laen moodustab uuest laenust üle 40%, samuti kui vana laenu ei ole korrektselt teenindatud 	
Lepingutasu	1% käenduse summast, mis makstakse lepingu sõlmimisel	
Käendustasu	<ul style="list-style-type: none"> • investeerimislaenudel ja kapitalirendil 1,8 % käenduse jäägilt aastas 	<ul style="list-style-type: none"> • investeerimislaenudel ja kapitalirendil 2,4% käenduse jäägilt aastas • käibelaenudel 2,6% käenduse jäägilt aastas
Lepingu muutmise tasu	0,2 % käenduse jäägilt	

Pank saab KredExi nimel käenduse väljastada, kui

- ettevõtja sobib ülaltoodud väikelaenu käenduste tingimuste alusel toote sihtgruppi, tingimused laenusaajale on täidetud ja ettevõtja laenusoov vastab käendatavate laenude võimalustele
- äriplaan on panga silmis usaldusväärne ning teostatav
- ettevõtja on võimeline panga hinnangul võetavat laenukohustust teenindama
- ettevõtja kohustub laenu tagama panga poolt aktsepteeritud tagatise ja isikliku käendusega vähemalt 50% laenusumma ulatuses; tagatisvara puudumisel on nõutav isiklik käendus laenusumma ulatuses
- laenu suhe tagatise suurusesse koos KredExi käendusega on maksimaalselt 80% omakapitali osakaal on pärast laenu väljastamist vähemalt 15% (pikaajalise, vähemalt 5 aastase tagasimakse tähtajaga omanike laenu võib arvestada omakapitali hulka tingimusel, et selle teenindamine on allutatud pangalaenule).
- omafinantseeringu osakaal investeerimislaenude puhul on vähemalt 10% projekti maksumusest
- võlad kokku ei ületa 70% laenusaaja prognoositavast aastakäibest
- ettevõtjal ei ole ajatamata üle tähtaja maksuvõlgnevusi riigi või krediidiasutuse ees

Lisa 3. Liisinglaenu k채endus⁴⁵

Tooted:

1. Vara V채ljaostu K채endus (체ldjuhul seadmete ja masinate liisimisel):

- KredExi k채endus kuni 40% liisingvara tasumata V채ljaostuhinnast (s o liisingfirmale tasumata summast ilma k채ibemaksuta, ilma intressideta).
- K채enduse summa v채heneb proportsionaalselt koos Liisingvara V채ljaostuhinna v채henemisega.

2. Omafinantseeringu K채endus (체ldjuhul hoonete ja kinnisvara liisimisel):

- Omafinantseeringu n채ue v채hemalt 10% liisingvara kogumaksumusest.
- KredExi k채endus kuni 24% liisingvara v채ertusest, k채enduse summa v채heneb iga liisingfirmale tasutud v채ljaostumakse v채rra ning l체peb hiljemalt hetkel, mil V채ljaostuhinna tasumata osa moodustab 66% liisingvara v채ertusest.

	EIF kasvuk채endus	KredExi k채endus
Tingimused laenu saajale	<ul style="list-style-type: none"> • kuni 100 t채etajaga ettev채tted ja FIE-d 	<ul style="list-style-type: none"> • v채hem kui 250 t채etajaga ettev채tted ja FIE-d
	<ul style="list-style-type: none"> • aastak채ive kuni 782 mln krooni v채i aasta bilansimaht kuni 672 mln krooni • ettev채tte oluline omanik (25% ja enam) ei ole suurettev채te ega riiklik asutus • ettev채tja on krediiv채imeline • omanike hulgas ei ole maksuvabades piirkondades registreeritud <i>off-shore</i> firmasid • omakapital vastab seaduses etten채htud n채uetele • kui ettev채tjal on maksuv채lgnevused riigi v채i krediidasutuste ees, peavad need olema ajatatud • liisingfirmale teadaolevalt on ettev채tja v채imeline n채uetekohaselt t채itma Liisinglepingust tulenevaid kohustusi • ettev채tja v채tab endale esmase vastutuse (pandib tagatisvara) ja/v채i annab liisingfirmale isikliku k채enduse laenu tagastamise kohta 	
K채enduse ulatus	<ul style="list-style-type: none"> • maksimaalne k채endussumma 14 mln krooni 	<ul style="list-style-type: none"> • maksimaalne k채endussumma 7 mln krooni
Tagatavad laenud	<ul style="list-style-type: none"> • k채endatakse kapitalirendi- ja j채relmaksuga ostu-muugi lepinguid • liisingfirma poolt n채utav esimene sissemakse ei tohi uletada 30% liisingvara kogumaksumusest (v.a. kui rentnik ise soovib omafinantseeringut suurendada) • laenu t채htaeg on v채hemalt 36 kuud 	<ul style="list-style-type: none"> • k채endatakse kapitalirendi- ja j채relmaksuga ostu-muugi lepinguid • liisingfirma poolt n채utav esimene sissemakse ei tohi uletada 30% liisingvara k채ibemaksuta maksumusest (v.a. kui rentnik ise soovib omafinantseeringut suurendada) • osaline refinantseerimine

⁴⁵ Liisinglaenu k채endus, [mingi dokumendi lisa 3](#), kinnitatud KredExi juhataja k채skkirjaga nr 50-체ld 30.11.2004 kehtib alates 01.01.2005.a.

	• refinantseerimine ei ole lubatud	põhjendatud juhtudel lubatud
Liisingut taotleva ettevõtte soovituslikud finantsnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • EBIDTA/pikaajalised kohustused - min. 1,2 (kordaja leidmisel arvestatakse sisse kõik laenud ja liisingud) • likviidsuskordaja (current ratio)- min. 1,1 • omakapitali osakaal min. 10% 	
Lepingutasu	<ul style="list-style-type: none"> • 1 % käenduse summast lepingu sõlmimisel. • kui käenduse summa ületab 7 mln krooni, võib lepingutasu olla väiksem kui 1% käenduse summast 	<ul style="list-style-type: none"> • 1 % käenduse summast lepingu sõlmimisel
Käendustasu	<ul style="list-style-type: none"> • alates 1.2% käenduse jäägilt aastas 	<ul style="list-style-type: none"> • alates 1.7% käenduse jäägilt aastas
Lepingu muutmise tasu	0.2 % käenduse jäägilt	

KredEx ei käenda

- põllumajanduse, kalanduse ja metsa ülestöötamise (primaarsektor) seadmete ostu
- kinnisvara arendamise projekte müügi ja väljarentimise eesmärgil. Kui kinnisvara arendamine toimub oma tarbeks, on lubatud osa pindadest välja rentida. Sel juhul ei tohi laekumised rendist ületada 30% laenusaaaja aastakäibest
- relva- ja tubakatööstuse projekte
- sõiduautode, veoautode ja laevade ostu
- rahvusvahelisi vedusid teostavate ettevõtjate investeringuid veovahendite ja -seadmete (välja arvatud raudteeveerem) soetamiseks
- jae- ja hulgikaubanduse laene varude soetamisega seotud projekte
- mittetulundusühingute ja avaliku sektori projekte
- pangandusgrupi siseste laenude refinantseerimist, kui refinantseeritav laen moodustab uuest laenust üle 40%, samuti kui vana laenu ei ole korrektselt teenindatud

Lisa 4. Ettevõtluse valdkonna tooted aastatel 2001-2007⁴⁶

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Laenukäendus	*	*	*	*	*	*	*
<i>Investeeringislaenu käendus (pikaajaline)</i>	*	*	*	*	*	*	*
<i>Investeeringislaenu käendus (pikaajaline), EIF raha (kaasgarantii)</i>				*	*	*	*
<i>Käibelaenu ja arvelduskrediidi käendus (lühiaajaline)</i>	*	*	*	*	*	*	*
Pangagarantii käendus					*	*	*
Liisingikäendus	*	*	*	*	*	*	*
Liisingikäendus, EIF raha (kaasgarantii)				*	*	*	*
Väikelaenu käendus	*	*	*	*	*	*	*
Kapitalilaen						*	*

⁴⁶ KredExi esimene aasta. Aastaraamat 2001, www.kredex.ee.

Lisa 5. Investeerimislaenu ja liisingikäendused, lepingute muudatustega korrigeeritud andmed 2001-2006 (maht miljonites)

	Investeerimislaen			Liising			Investeerimislaen ja liising kokku (esmased lepingud ja parandatud summad)	
	Lepingup aranduste arv	Laenu summa muutused	Käenduse summa muutused	Lepingup aranduste arv	Laenu summa muutused	Käenduse summa muutused	Laenu summa	Käenduse summa
2001	1	0,3					197,3	78,0
2002	25	7,3	-12,9	1	0,2	-0,2	409,3	142,9
2003	46	7,5	-14,5	9	1,0	0,0	207,6	80,5
2004	39	5,4	-1,1	11	0,0	0,9	322,6	151,8
2005	39	14,0	-4,2	5	0,2	0,1	314,2	154,9
2006	41	7,3	-2,9	1	0,2	-0,1	544,3	228,0
Kokku	190	41,8	-35,6	27	1,6	0,7	1995,3	836,1

Lisa 6. Käenduste jagunemine krediiasutuste lõikes⁴⁷

Tabel 1. Käenduste jagunemine krediiasutuste lõikes, käenduste summade põhjal

	2002	2003	2004	2005	2006
DNB Nord					1,12%
Eesti Krediidipank	1,61%	3,09%	4,55%	7,69%	6,70%
Krediidipanga Liising				1,40%	0,56%
Hansa Liising	13,71%	2,06%	6,82%	6,99%	1,68%
Hansapank	41,13%	45,36%	41,67%	41,26%	42,46%
HVB				0,70%	
Nordea		4,12%	3,03%	1,40%	2,23%
Nordea Finance				0,70%	
Parex				1,40%	0,56%
Sampo Liising	1,61%		3,03%		0,00%
Sampo	9,68%	8,25%	4,55%	2,80%	5,03%
SBM				0,70%	1,12%
SEB	29,84%	26,80%	30,30%	29,37%	35,20%
SEB Liising	2,42%	10,31%	5,30%	5,59%	3,35%
Äripank			0,76%		

Tabel 2. Käenduste jagunemine krediiasutuste lõikes, käenduste summade põhjal

	2002	2003	2004	2005	2006
DNB Nord					2,29%
Eesti Krediidipank	1,40%	1,89%	5,60%	6,34%	7,18%
Krediidipanga Liising				0,22%	1,70%
Hansa Liising	14,79%	0,95%	10,07%	3,17%	0,55%
Hansapank	49,95%	46,95%	52,01%	43,53%	40,57%
HVB				3,34%	
Nordea		13,87%	7,97%	6,45%	3,91%
Nordea Finance				1,78%	
Parex				0,28%	0,68%
Sampo Liising	0,60%		0,99%		
Sampo	9,12%	5,57%	4,87%	2,87%	5,40%
SBM				0,17%	
SEB	21,65%	23,95%	16,92%	27,91%	36,19%
SEB Liising	2,50%	6,83%	1,51%	3,95%	1,53%
Äripank			0,07%		

⁴⁷ Allikas: KredEx.

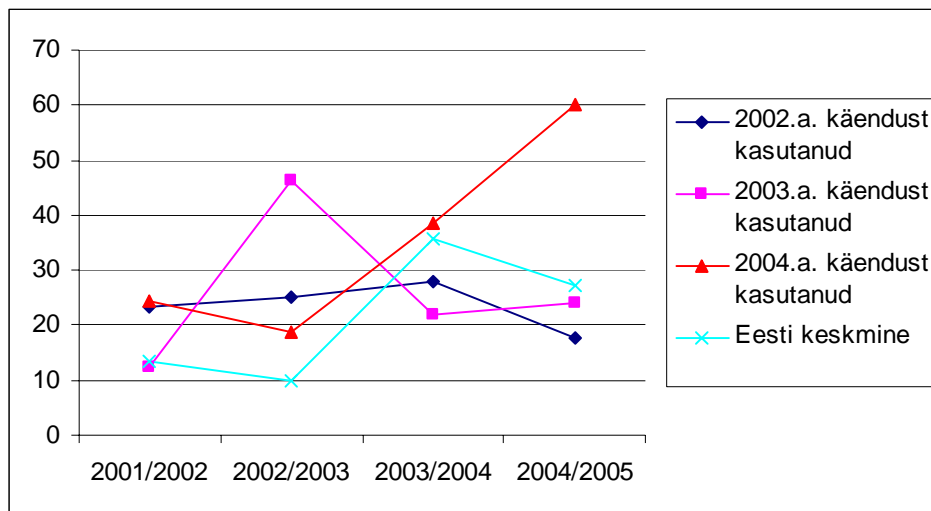
Lisa 7. 2006.a. seatud sihttaseme saavutamine käibe kasvu osas 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtete põhjal

2006.a. strateegias seati eesmärgiks saavutada käendust kasutanud ettevõtete käibe 10% turu keskmisest kiirem kasv. Siinkohal on vaadatud, kas 2002-2004 aastatel käendust kasutanud ettevõtete puhul see eesmärk oleks saavutatud ehk kas samal moel käendus edasi jagades jõutakse ilmselt soovitud eesmärgi saavutamiseni või tuleks selleks täiendavaid samme astuda.

Jooniselt 1 ilmneb, et aastatel 2002 ja 2003 käendust kasutanud ettevõtete käibe kasv jääb viimastel aastatel turu keskmisele alla, 2004.a. klientide käibe kasv ületab aga tunduvalt turu keskmist. Kahjuks on olemasolevate andmete põhjal raske seletada suurt vahet erinevatel aastatel käendusi kasutanud kliendigruppide vahel.

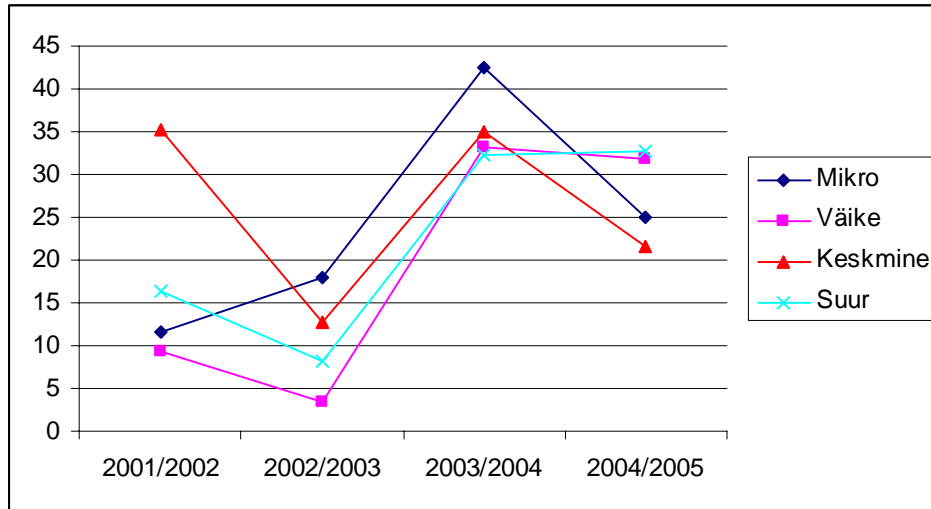
Huvitav on asjaolu, et ettevõtete käibe kasv oli juba enne käenduse saamist Eesti keskmisest kõrgem. See teeb veelgi raskemaks hindamise, mil määral on KredExi käendused mõjutanud muutusi käibes ja mil määral on positiivsete tulemuste taga lihtsalt edukamate ettevõtete eelistamine käenduste jagamisel.

Joonis 1. Käendust kasutanud ettevõtete käibe kasv võrreldes Eesti keskmisega⁴⁸

Siinkohal tuleb arvestada, et 17% käendust kasutanud ettevõtete käibe andmed puuduvad ning just väikeettevõtete andmed on puudulikumad (vt meetodika kirjeldust alaptk 2). Seega on põhjust arvata, et tegelik käibe kasv võib olla suurem, kuna mikroettevõtted on vaadeldaval perioodil kasvanud kiiremini kui ülejäänud suurusgruppidesse kuuluvad ettevõtted (joonis 2).

⁴⁸ Allikas: Äriregister, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel. 2001.a. käendust kasutanute grupp koosneb 71 ettevõttest, 2002.a. 53-st ja 2003.a. 51-st ettevõttest.

Joonis 2. Eesti ettevõtete käibe kasv suurusgruppide lõikes⁴⁹

Sellegipoolest annavad käesolevad andmed põhjust kahelda, kas püstitatud eesmärk saavutatakse ilma sellele käendustaotluste hindamisprotsessis tähelepanu pööramata, st suurema kasvupotentsiaaliga ettevõtteid eelistamata nagu senine praktika on olnud. On selge, et nt 2002-2003 aastatel käendust kasutanud ettevõtted ei ole osutunud suure kasvupotentsiaaliga kliendigrupiks, st nõudlus KredExi käenduste järgi oli sel perioodil suurem just tagasihoidlikumate kasvuplaanide ja –võimalustega ettevõtete hulgas.

⁴⁹ Allikas: Äriregister, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel. 2001.a. käendust kasutanute grupp koosneb 71 ettevõttest, 2002.a. 53-st ja 2003.a. 51-st ettevõttest.